БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

1963 ч. МАЙ 5 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 106 (5510).

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун, Тыва АССР-нин Дээди Совединиң органы

Өртээ 2 көп.

БӨГҮН — ПАРЛАЛГА ХҮНҮ

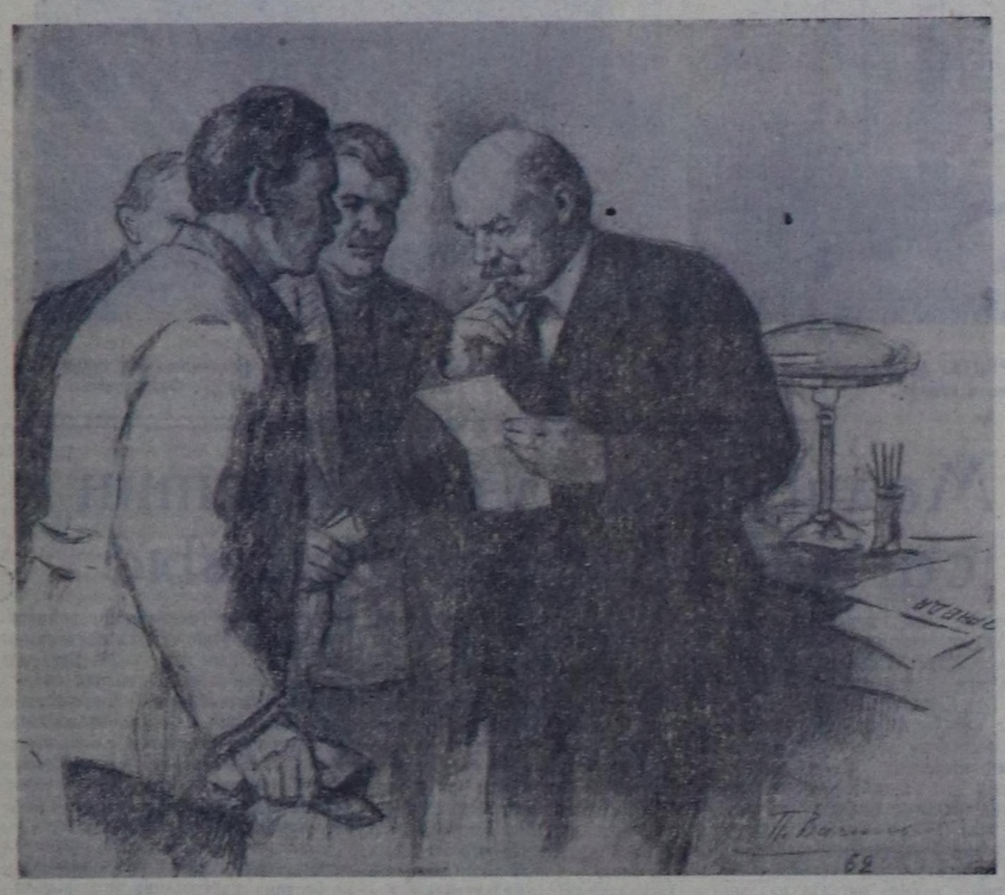

1917 чылда «Правда» солуннун редакциязында. Ажылчын корреспондентилер В. И. Ленинге боттарының бижээн түүлүн аккелгени. РСФСР-ниң уран түүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы П. Васильевтиң чураан чуруу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Бистиң парлалгавыс

«Правда» солуннуң бирги номери 1912 чылдың май 5-те үнген. Ол болза Россияга ажылчын шимчээшкининиң төөгүзүнге база бир алдарлыг хүн болган. Россияның ажылчын аңгызы, ылаңгыя Петербургтуң ажылчыннары хүн бүрүде үнер ажылчын солунну бодунуң баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң удуртулгазы, шуут кирржилгези-биле тургусканнар.

Хүн бүрүде үнер ындыг ажылчын солуннуң бирги номерин үндүреринге кижи төрелгетениң төөгүзүнде база бир кайгамчык чаагай хүнүү, май 5-ти, улуг революсчу, эртемниг коммунизмниң үндезилекчизи Карл Маркстың төрүттүгениниң хүнүн олар шилип алганнар. Карл Маркстың төрүттүгениниң бээр бөгүн 145 чыл ою болуп турар.

Маркстың ады, ооң ажыл-херээ, өөредиг өлүм чок, кезээ-мөңгеде диригг. Марксизм-ленинизм ам кижи төрелгеттении чаа орукче чыдып, сорук киирип турар күчүлүг күш, миллион-миллион кижилериң тугу, хөй-хөй чурттарның болгаш улус чоннуң идеологиязы апарган.

«Правданың» бирги номериниң үнген хүнү бүгү somet парлалганың хүнү, байырлал апарган. Бо хүнну байырлап, демдеглеп тура, бис болза «Правда» солуннуң мурнунда турган марксисчи солун дугайын, революсчу-марксисчи парлалганың мурнундагы төлөлекчилериниң дугайын өөрүшкү-биле сактып турар бис.

Парлалганың Россияга баштайгы марксисчи политиктиг органы ленинчи «Искра» турган, Революстугديميلде болгаш ниитилелдиг амыдыралынга парлалганың ролюнуң болгаш ужур-дузазының дугайын Владимир Ильич Ленин «Искра» солунга мынчаар бижээн: «Солун дээрге үүгле коллективтиг пропагандист болгаш коллективтиг агитатор эвес, харын ол ышкаш коллективтиг организакчы-дыр».

«Правда» солун революция мурнунда чылдарда кончуг берге орукту эткен. Ооң тургустунганының баштайгы ийи чылында хаан чазак «Правдага» удур дыка хөй шаажылакчы хемчеглерни чорудуп, хөй-хөй номерлерни хавырып, торгап, редакторларын болгаш ажылдакчыларын бажыңнап турган. Ол-ла үеде хаан чазак ону сес катап хаггаан, солунну хаап каарга-ла, ооң соонда өске атбиле парлаттынып үнүп келир турган.

«Правданың» ажылын улуг Ленин углап-баштап турган, ооң солунга бижээн түүлдери «Правданың» политиктиг шугумун, идейлиг утка-шынарын тодарадып турган. Ленинниң түүлдери дээрге коммунизм дээш демиселге партияның болгаш чоннуң үнелеп четтинмес идейлиг эртинези болур.

Ленинчи «Правда» бодунуң тургустунун келгениниң баштайгы хүнүнден эгелээш-ле марксисчи өөредигниң арыг чоруу дээш, ол өөредигни хажыдып турганнарга удур шиитпирлиг демисежин, революстуг теорияны чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүдүп турган. Меньшевиктерге, узутакчыларга, ревизионистерге болгаш оппортунистерге удур эптеш чок демиселге партияның ленинчи чаңгыс эви каңналып быжыккан болгаш революцияның күштери сырый каттыжып турган.

Партийжи чорук, бедик идейлиг, чон-биле үзүлбес харылзаалыы, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел, шынчы болуру, пролетаржи интернационализм — бо бүгү парлалганың ленинчи принциптери, ол болза хостуг, ёзулуг улусчу парлалганың үреп болбас хоойлузу апарган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы — кижи төрелгетениң төөгүзүнге чаа үени — социализм биле коммунизмниң тиилелгезиниң үезин ажыткан. Улуг Октябрь сөөлүнде бистиң чуртта парлалга ажок шапкын сайзыраан.

Ам бистиң чуртувуста совет парлалга улус чоннуң амыдыралынче шуут сиңиккен. Соңгу үктүң маадырлыг шиичилекчилери, совет кызыгаарның эрес-дидим камгалакчылары, Сибирьниң улуг тудугларының кижилери, кур черниң эллери, бөдүүн ажылчын, хойжу-даа, улуг эртемдендаа ам солун номчувайн барын шыдавас.

Энир чылын «Правданың» 50 чыл ооң байырлап турда, СЭКП ТК-ниң Бирги Секретары эш Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза: «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле ам солуннарның болгаш журналдарның күчүлүг армиязы өзүп сайзыраан, олар бистиң чуртта коммунистиг тургузуушкуннуң улуг чедишкиннериниң дугайында шын үүлдерни үүгле бистиң чуртта номчукчуларга эвес, харын делегейниң бүгү булуңнарында номчукчуларга чедирип турарлар».

Солуннар, журналдардан аңгыда бистиң чуртта номнарны хөйнү парлап турар. Бистиң чурт бир чылда бир миллиард ажыг номну парлап турар. Ынча номну бедиди чыыр болза, ооң бедин 5 муң километр ажыг, а чаңгыс одуруг кылдыр тургузу чыскаар болза, Москвадан Иркутскиге чедир хире узун шкаф полугу херек-тир.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының мерген угаанныг ленинчи национал политиказының ачызында бистиң республикада парлалга сайзырап турар. Амгы үеде бисте 3 республика солуннары бар, колхозсовхоз бүдүрүлге эргелелдериниң ийи солуннары үнүп турар, удавас база бир солун, Тес-Хем бүдүрүлге эргелелиниң парткомунуң солуну «Бурунгаар» солун үнер. Бистиң республикада ном үндүрер чер, радиодамчыдылгазының болгаш телевиденнеиниң комитеди ажылдап турар.

Тыва автономнуг области Тыва Автономнуг Совет Социалистиг Республикаа кылдыр эде тургусканы-биле холбаштыр бистиң республиканың Журналистер Эвилелин тургускан болгаш ам ооң составында ССРЭ-ниң Журналистер Эвилелиниң 70 ажыг кежигүнүери бактаан турар.

Республиканың «Шын», «Тувинская правда», «Тыванын аныяктары» солуннары болгаш районнар аразының солуннары, республиканың, колхозсовхоз бүдүрүлге эргелелдериниң ажыл-чорудулгазын хүн бүрүде чырытпышаан, чеди чылдың бешки чылының онаалгаларын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастап турар.

Сөөлгү үеде бүгү солуннарның автоларының саны болгаш редакциларга бижин турар чагааларының саны үргүлүү көвүдеп турар.

Бистиң солуннарның болгаш радионуң хөй санныг ажылчын болгаш көдээ корреспондентилери партия биле чазактың доктаал шиитпирлерин чер-черде күүседип турарының дугайын үргүлүү бижип, СЭКП-ниң XXII съездизинің шиитпирлерин, партияның чаа Программазын, мурнакчы дуржулгаларны пропагандалаарынга идепкейлиг киржип турар. Олар болза партияның шынчы дузалакчылары, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң идепкейлиг киржикчилери болуп турарлар.

Көдээ болгаш ажылчын корреспондентилериң аразында эң-не идепкейлиглер: Моңгун-Тайгада болгаш Тес-Хемде башкылар эштер Молдургa биле Чажин-оол, Кызылда чолаачы эш Целищев, эртемден эш Кызыл-оол, агроном эш Бакулин, чолаачы эш Лама, чогаадчы эш Сюрюң-оол болгаш оон-даа өскелер хөй.

Солунга авторларның бижээн шүгүмчүлелдиг материалдарының дээштиг, түңнелдиг болуруниче редакциялар кичээнгей салып турар. Ындыг болза-даа чамдык бүдүрүлге, албан организация черлериниң, ажыл-агыйларның удуртукчулары солунга үнген шүгүмчүлелдиг үүлдерни херекке албас, чамдыкта ёзу барымдаалап көөр үүлдер бар. 1962 чылдың сентябрьда СЭКП Төп Комитеди солунга бижиттинип турар үүлдерниң дээштининиң дугайында доктаал хүлээп алган. Ында чугаалап турары болза:

Парлалгага бижиттинген үүлдерни ёзу барымдаалап, бюрократсыг көөр чорукту партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын үрээни, ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейин чамдык кижилериң моонгактап турары кылдыр партия көрүп турар. Шүгүмчүлел кызып турар кижилери, парлалгага бижиттинген үүлдерни херекке албастарны, бодунуң хууда ат-алдарын, эрге-дужаалын өскелердеи, ниитиниң херээнден өрү көөр ындыг кижилерни шыңгыы хемчег алыр херек.

Совет парлалга коммунистиг ниитилелди тургузарынга улуг рольду ойнап турар. Бистиң парлалгавыс коммунизмни тургузуп турар партияның болгаш улустуң коллективтиг бодалының ёзулуг индири.

Парлалга, радио хүннерин Кызылга демдеглээни

Дүүн, Кызылга СЭКП Кызыл хооркомунун бажынының хуралдаар залында парлалга Хүнүнге болгаш радио Хүнүнге тураскаатган байырлыг хурал болган. Хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Президиум кежигүннерии эш Никита Сергеевич Хрущев баштадыр хуралдың киржикчилери чаңгыс үн, диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле соңгаан.

Парлалга Хүнүнүн болгаш радио Хүнүнүң дугайында илеткелди «Шын» солуннуң редактору эш Д. Б. Байыр-оол кылган.

Хурал сөөлүнде концерт болган.

Бедик шынарлыг картофельге чурттуң хереглелин четчири-биле хандырар

Колхозчуларга, совхозтар ажылчыннарынга болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, бүдүрүлге эргелелдериниң ажылчыннарынга, бүдүрүлге эргелелдериниң партия комитеттеринге, колхозтарның болгаш совхозтарның партия организацияларынга, көдээниң бүгү коммунистеринге болгаш комсомолчуларынга

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң

К Ы Й Г Ы Р Ы Ы

Эргим эштер! СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели колхозтарда болгаш совхозтарда картофель бүдүрериниң болгаш ону белеткээриниң байдалының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген болгаш бо чагаа-биле силерге Кыйгырыг үндүрерин эргежок чугула деп санаан.

Сөөлгү чылдар дургузунда картофельди, бо үнелиг аъш-чем болгаш техниктиг культураны бүдүрери болгаш күрүнеге белеткээри улуу-биле өскен. 1962 чылда колхозтар болгаш совхозтар чуртка 4,2 миллион тонна картофельди — 1953 чылдыындай бир миллион тонна хөйнү берген. Чамдык республикаларда болгаш областарда көскү чедишкиннер чедип алдынган. 1953 чылдан 1962 чылга чедир үениң дургузунда Брянск областа картофель белеткээри 88 муң тоннадан 216 муң тоннага чедир, Черниговобласка — 107 муң тоннадан 268 муң тоннага чедир, Эстон ССР-ге—44 муң тоннадан 65 муң тоннага чедир, Чуваш АССР-де — 37 муң тоннадан 86 муң тоннага чедир көвүдээн.

Хөй-хөй мурнакчы колхозтар болгаш совхозтар эрткен чылдың агаар-бойдузунуң таарымча чок байдалдарында безин картофельдиң бедик дүжүттерин өстүрүп алганнар. Чижээ, Могилев областың Кировск бүдүрүлге эргелелиниң «Рассвет» колхозунга 650 гектар черниң га бүрүзүнден 172 центнер картофельди чыып алган. Горький областың Шатковск бүдүрүлге эргелелиниң «Советтерниң эрге-чагыргазы» колхозу 240 гектар черниң га бүрүзүнден 242 центнер картофельди, Черниговобласка Чернигов областың Чернигов бүдүрүлге эргелелиниң «Новый шлях» колхозу — 110 гектар шөлдүң га бүрүзүнден 216 центнерни, Литва ССР-ниң Радвилишск бүдүрүлге эргелелиниң «Драугас» колхозу — 53 гектар черниң га бүрүзүнден 154 центнерни алган.

Бар-аргаларны билдилии-биле ажыглаарының үлегер-чижектерин көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары көргүзүп турар. Житомир областың Малинск бүдүрүлге эргелелиниң Калинин аттыг колхозунуң звеночузу М. С. Худолий он чылдар дургузунда гектар бүрүзүнден 400—700 центнер картофельди ап турар. Эрткен чылда Черниговобласка Менск бүдүрүлге эргелелиниң «Перемога» колхозунда Е. Г. Карапинаның звенозу гектар бүрүзүнден 350 центнер картофельди алган. Свердловск областың Красноуфимск бүдүрүлге эргелелиниң «Ювинский» совхозунуң звеночузу М. С. Мавлютова гектар бүрүзүнден 300—400 центнер картофельди өстүрүп ап турар. Новосибирск областың Сузинск бүдүрүлге эргелелиниң Киров аттыг колхозунуң комплексилиг бригадазының бригадири Ф. Н. Вист эрткен чылын гектар бүрүзүнден 205 центнер картофельди ажаап алган.

Ындыг чижектер өске-даа республикаларда база-ла эвээш эвес бар. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары дүжүттү өстүрериниң улуг курлавырларын ажыткан. Бистиң аргаларывысты билдилии-биле ажыглаанда, организакчы ажылды эки чорутканда бедик шынарлыг картофельге чурттуң хереглелдерин долузу-биле хандырарының сорулгазын бир—ийи чылдарда шуут шиитпирлеп болурун мурнакчыларның дуржулгазы бүзүрелдиг көргүзүп турар.

Ындыг турбуже хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар картофельди өстүрерин ам дээрезинде багай чорудуп, көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының дуржулгазын ёзулуг ажыглавайн турар. Ооң түңнелинде чурт картофельди ам-даа эвээшти бүдүрүп турар.

Ылаңгыя эрткен чылда картофель бүдүрер талазы-биле улуг бергелер тургустунган. Агаар-бойдустуң дыка таарымча чок байдалдарының түңнелинде Белоруссияга, Латвияга, Литвага, Эстонияга, Россия Федерациязының Соңгу-Барыын болгаш Төп областарынга база өске-даа чамдык районнарга картофельдиң чамдык кезин өлген, а арткан шөлдерден чавыс дүжүт алдынган.

Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары бо фактылардан шыңгыы түңнелдерни кылыр ужурлуг. Бо культураны өстүрүп турар бүгү районнарга бедик дүжүттерни алыр болгаш картофельди негеттинер санын ёзугаар алырын чуртка магадылаан турар кылдыр картофель бүдүрерин шак ынчаар тургузары биске херектиг болуп турар.

Картофель бүдүрериниң культуразын эң бедик деңнелче көдүрер төлээде, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары, бүдүрүлге эргелелдериниң ажылдакчылары, партия болгаш совет организациялар картофельди өстүрерин, ону күрүнеге садар планны күүседирин чогуур харысалгалыг ёзу-биле медереп билири-биле көрген турарын чедип алыр төлээде, соңгаарлаттынмас чугула хемчеглерни алыр болза чогуур.

Сөөлгү ийи — үш чылдарның дургузунда колхозтарның хөй-хөй удуртукчулары, тускай эртемниглер, партия ажылдакчылары картофель бүдүрериге боттарының кичээнгейин иледе-ле кошкатканын, көдээ ажыл-агыйның бо чугула культуразын чедир үнелеп көрбейн турарын шуут чугаалаар ужурлуг.

Колхозтар даргалары болгаш совхозтар директорлары, тускай эртемниглер картофель тарыры-биле биче үнүш-дүжүттүг, чемишчитпээн черлерни ховар эвес үндүрүп берип турар, үрезин ажылын сандараткан, картофельди тарып олуртурун өй-шаанда чорутпайн, тарылгаларга эргежок чугула ажаалданы хандырбайн, дүжүт ажаап алышкынын озалдадып, картофельдиң улуг чидириниң болдуруп турар. Картофель ажыл-агыйынга улуг айыыл болза тарыырының нормаларын кудуладып турары болур.

Дыка хөй колхозтарда картофельди тарып өстүрери ээ-харысалга чок чорукче кирген, бедик дүжүттерин өстүрери дээш колхозчуларның болгаш совхозтар ажылчыннарының материалдыг шаңнал-мактал принциви сагыттынмайн турар. Бо бүгү болза чамдык районнарга дүжүт өспес, картофель тарыыр шөл кызырлыр чорукка чедирген.

Рязань областы чижекке ап көрээлиңер. Ол болза үлетпүр төптериниң ажылчы чоннарынга картофельдиң улуг берикчизи болуп турар. Картофельди тарып өстүрери аңаа бирги чергениң чугула сорулгазы болур ужурлуг турган. Ооң-биле кады область картофель уттундурган культура болуп артып турар. Сөөлгү үш чыл дургузунда Рязань область гектар бүрүзүнден чүгле 50—60 центнер дүжүттү ажаап ап турар.

Москва, Ленинград, Пермь, Тамбов, Кемерово болгаш Россия Федерациязының өске-даа чамдык областарынга картофель тарылгаларын кызырар болгаш ниити чыылдаларын база белеткелин эвээжедир чорук болдунган. Белоруссияның, Литваның, Латвияның ажыл-агыйлары эвээш картофельди бүдүрүп турар.

Украинаның үлетпүр төптериниң ажылчы чоннары Житомир, Киев болгаш өске-даа областардан чыл бүрүде хөй санныг картофельди чедир албайн турар. Дыка хөй колхозтар болгаш совхозтар бедик дүжүттерни ап турар Сибирьниң болгаш Уралдың кожа областарынга бодаарга республиканың Кокчетав, Соңгу-Казахстан болгаш өске-даа областарында ол культураны тарып өстүрериге багай эвес байдалдыг турбуже, Казахстанче чурттуң өске районнарындан аъш-чем болгаш үрезин кылыр он-он муң тонна картофельди чыл бүрүде киир сөөртүп турар.

Ындыг байдал-биле моон ыңай эптежип болбас. Картофельдиң бедик дүжүттерин тарып өстүрери, ол үнелиг культураның белеткелдерин дыка көвүдедири болза күрүнениң улуг чугула херээ деп СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели санап турар. Бо чылын картофель бүдүрер талазы-биле байдалды шиитпирлин-биле экижидери, садып алышкын планын чугаа чокка күүседирин хандырары болгаш ооң-биле хоорайларның болгаш үлетпүр төптериниң чурттакчы чоннун картофельбиле үзүктел чок хандырар сорулганы шиитпирлээри эргежок чугула.

Аңаа чугула боттуг байдал болгаш аргалар бисте бар бе? Чугаа чок бар. Сөөлгү чылдарда тускайжыттынган 500 ажыг совхозтар чуртта тургустунган. Олар болза картофель бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедиринге улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг. Ол ажыл-агыйлар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле үлегерлиг ажыл-агыйлар кылдыр хуулган турар ужурлуг. Күштериниң болгаш хөреңгилериниң эң эвээш чарыгдалын үндүрүп тургаш, олар эң хөй санныг продукция бүдүрген турарын чедип алыр ужурлуг. Гектар чер бүрүзүн үре-түңнелдиг ажыглаарынче оназа кичээнгей салыры эргежок чугула. Ол совхозтарда бүдүрүлге бедик интенсивтиг, бедик продуктулуг болгаш орулгалыг болган турарын чедип албышаан, төп болгаш соңгу-барыын талакы районнарның тускайжыттынган ажыл-агыйларынга мелиорацияны, а чамдык мурнуу чүк районнарынга—черни суггарарын хөгжүдер херек. Тускайжыттынган совхозтар болза ажыл-агыйны үлегерлиг чорударының чижээн бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга көргүзер ужурлуг.

Картофель тарып олуртурунга, картофель тарылгаларын ажаарынга болгаш дүжүт ажаарынга хереглээр машиналар болгаш дериг-хереклелдер бүдүрүп үндүрери бистиң чуртта сөөлгү чылдарда көвүдээн. Колхозтар болгаш совхозтар минералдыг чемишчидилгелерни хөйнү ап турар апарган. Чаңгыс сөс-биле чугаалааргa бисте техника бар, чер эки, дуржулгалыг кадрлар өзүп көвүдээн. Ам хереклиг ужуру болза картофель тарып өстүрер талазы-биле ажылды билдилиг организастаарында болур.

Бо талазы-биле бистиң аргаларывыс аажок улуг. СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Курск областың Калиновка суурунда колхозта картофель тарып өстүрер талазы-биле кайгамчык эки дуржулгаже көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының кичээнгейин угландырар деп бодап турар. Сөөлгү алды чыл дургузунда колхоз гектар бүрүзүнден картофельдиң дараазында дүжүттерин алган:

1957 чыл — 150 центнер	1960 чыл — 160 центнер
1958 чыл — 198 центнер	1961 чыл — 140 центнер
1959 чыл — 225 центнер	1962 чыл — 152 центнер

Картофельдиң бир центнериниң бот-үнези ындыг болган:

1960 чыл — 2 рубль 78 көпеек
1961 чыл — 2 рубль 72 көпеек
1962 чыл — 2 рубль 2 көпеек

Бир килограмм бедик шынарлыг картофельдиң өртээ колхозта ийи көпеек болуп турар. Өске хөй-хөй колхозтардан болгаш совхозтардан ылгалыштыр калиновкачылар чүге эки дүжүтту ап, чиик өртектиг картофельди бүдүрүп турарыл?

Оларның чедишкиннери ийи фактор-биле тайылбырлаттынып турар. Биреэде, картофельди тарып өстүрерин бүрүнү-биле механизастаан. Картофельди тарып олуртурунга болгаш ону ажылдап кылырынга холдуң күш-ажылын ажыглавайн турар. Ийиде, колхоз хөй санныг малдыг болбушаан, хөй өдекти бүдүрүп, картофель тарыыр шөлдерни эки чемишчидип турар.

Калиновка суурда колхозта картофель тарып өстүрериниң технологиязы бөдүүн болгаш өске-даа ажыл-агыйларга тааржыр. Допчузу-биле чугаалаарга ол мындыг янзылыг болуп турар: картофельди күзүн аңдарган аңгыска тарып, бир гектарга 30 тонна өдекти төп турар. Олуртулганы чүгле дөрбелчин-уяланчак арга-биле 70—70 сантиметр кылдыр чорудуп турар. Өзүлдениң мурнуу чарында болгаш өзүлдениң соонда картофельди бок үнүштериниң хирезин көрүп тургаш, 3—4 катап илиртээр. Картофель өзүп үнүп келгени-биле ону илиртээр аргажок апарганда, ону культиватор-биле ол-бо талазынче ажылдап кылыр, ооң соонда трактарист бир катап довураан бөкпейтир. Бир гектар картофельди тарып олуртурунга болгаш ажылдап кылырынга чаңгыс кижи-хүн чарыгдаттынар.

Калиновкада ажыл-херек ындыг болуп турар-дыр. А өске ажыл-агыйларда ындыг болдунар аргалар чок бе? Ындыг болдунар аргалар бар болбайн аан. Дуржулгалыг кадрлар өске-даа колхозтарда бар. Тракторлар, илиирлер, культиваторлар өске-даа колхозтарда бар.

Хереклиг ужуру чүдел дээрге, организастап турарында болгаш организакчыларда-дыр, картофель бүдүрериниң болгаш садып алырының планын күүседири дээн ышкаш шак ындыг чугула сорулганы шиитпирлээри дээш бодунуң харысалгалыг болур чоруун колхоз даргазының, совхоз директорунуң канчаар билип турарында-дыр.

Картофель бүдүрерин болгаш белеткээрин шапкын көвүдедири-биле ам чүнү кылыр херегил?

Хамыктың мурнунда ол культураны тарып өстүрериниге ээ-харысалга чок чорукту чок кылыры, эртемниң чедишкиннерни болгаш мурнакчыларның дуржулгазын чедишкиннии-биле хереглеп ыдаар эң-не мергежилдиг кижилерге картофель тарып өстүрерин дагзыры эргежок чугула. Картофель тарып өстүрер талазы-биле механизастаттынган звеноларны колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге организастаар, оларга тодаргай чер участоктарын, техниканы быжыглаар, оларның ажылының тодаргай планын төлевилээр, чаагай дүжүт дээш демиселге практиктиг дузаламчыны көргүзер херек. Кукуруза болгаш свекла шөлдеринге ындыг звеноларның болгаш бригадаларның чогумчалыг улуг дуржулгазы бисте мөөңнеттинген. Кайгамчыктыг мастерлер А. Гиталовтуң, Н. Мануковскийниң, В. Светличныйның, В. Первицкийниң болгаш өске-даа хөй-хөй кижилериниң аттары бүгү чуртта сураглыг. Оларның ажылының аргазын картофель шөлдерниче дидими-биле шилчидер херек. Картофель ажыл-агыйынга бодунуң орук айтыр механизаторлары турар ужурлуг.

Картофель дүжүдүн көвүдериниң үндезин айтырыы—шөлдерни чемишчидери. Чүгле минералдыг чемишчидилгелерни хереглээриниң күселиби-биле ол сорулганы шиитпирлеп хоржок. Органиктиг чемишчидилгелер херек, өдек херек. Тус черниң чемишчидилгелерин бүдүрерин көвүдедириниң күселиби-биле, өдекти, өдек-торф ириндилерни төгериниң күселиби-биле, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелериниң шын дүүштүрериниң күселиби-биле хөрзүнүүн үнүш-дүжүткүр чоруун улгаттырган туруп болур. Практиканың көргүскени-биле алырга, өдек-биле болгаш тус черниң өскедаа чемишчидилгелери-биле чемишчиткен шөлге тарып өстүрген картофель шынар талазы-биле эң дээре болуп турар.

Өдекти бөлериниге, кадагалаарынга болгаш шын ажыглаарынга онза кичээнгейни салыр херек. Мал ажылы чедишкиниг хөгжүп база малдың баш саны көвүдеп турар болганда, картофель тарыыр бүгү шөлдү өдек-биле чемишчидериниң болдунар аргазы бар болуп турар. Ажылагый бүрүзү чемишчидилге бүдүрер хууда фабрикалыг турар ужурлуг. Ол чорук картофель тараан гектар чер бүрүзүнге 30 тоннадан эвээш эвес өдекти төгериниң аргазын бээр, ол болза картофельдиң чаагай дүжүдүн алырының ылаптыг магадылалы-дыр.

Картофельди тарып олуртурунуң нормазын шыңгыы сагыырынче онза кичээнгейни угландырары эргежок чугула деп, СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели санап турар. Мурнакчы ажылагыйлар бир гектар черге 2,5—3 тонна үрезиннерни тарып олурткан, гектар черден 200—250 центнер дүжүттү ап турарлар. Ынчалза-даа бир гектар черге 1—1,5 тонна үрезинни тарып олуртуп турар ажыл-агыйлар бисте база-ла бар болуп турары хараааданчыг-дыр. Картофельди чогуур нормазынга чедир тарып олуртпайн турар ындыг кижилер колхозтарны болгаш совхозтарны куду дүжүтке таварыштырып турар. Картофельди тарып олуртурунуң нормазын биле-тура-ла эвээжедип, ооң-биле дүжүтке когарал чедирип турар шак ындыг удуртукчуларны болгаш тускай эртемниглерни шиитпирлин-биле буруу шавар херек.

Бо чылын картофель үрезининиң курлавырлары элээн хөй районнарда чегей болуп турар. Ол чорук элээн бергедээшкиннерни болдуруп турар. Картофель тарып олуртурунуң планын күүседир дээш, бүгү курлавырларны мобилизастаары негеттинер. Үрезин фондуларын четчеленнериниң хемчеглерин алыр, четпейн турар картофельди чурттакчы чоннан садып алырын организастаар, үрезиннерни чара кескеш олуртурун калбаа-биле практикалаар херек. Тарыыры-биле эң дээре үрезинни шилип алыры, үрезинни бүрүн нормазы-биле тарып олуртурун чедип алыры, тараан соонда чогуур өйүнде болгаш ыяк болбаазырадыры эргежок чугула,—ам чугула үүл ол-дур.

Картофель бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир, аъш-чемге картофельди ажыглааарының ассортиментизин калбартыр, картофельден үзүн-баазын продуктулар белеткээрин улам нептередир ужурлуг бис. Картофельден аъш-чемниң янзы-бүрү продуктуларын бүдүрүп үндүрерин организастаар онаалданы СЭКП Төп Комитеди болгаш чазак үлетпүр ажылдакчыларынга бергеи. Ол сорулга-биле бо чылын бедик шынарлыг эргежок чугула санныг картофельди белеткээр болгаш ону ажылдап болбаазырадыр үлетпүр бүдүрүлгелеринге өй-шаанда бээр херек. Ынчан чурттакчы чон картофельден кылган улам хөй санныг үнелиг продуктуларны ажыглаар арганы алыр. Хоорайларының, үлетпүр төптериниң чурттакчы чоннун картофель биле хандырарының сорулгалары улуг тодаргай сорулга-биле, шудургу чорук-биле шиитпирлеттинген турарын ажыл-хереклиг эрге-ажыктары негеп турар.

Эргим эштер! Колхозчулар болгаш совхозтар ажылчыннары, тускай эртемниглер, бүдүрүлге эргелелериниң болгаш партия комитеттериниң ажылдакчылары, комсомол организациялары, совет болгаш белеткел органнары бар турар аргаларны четче ажыглаар дээш бүгү-ле эргежок чугула үүлдерни кылыр, бо чылын картофель бүдүрерин болгаш белеткээрин дыка көвүдедирин чедип алыр база ол үнелиг продукт-биле хоорайларының болгаш үлетпүр төптериниң ажылчы чоннарын хандырар деп СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бүзүрелин илеретти.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ. ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

ДЕЛЕГЕЙНИ ЧААРТЫП ТУРАР ӨӨРЕДИГ

(Карл Маркстың төрүттүнген хүнүнден бээр 145 чыл болганынга)

Бижи төрелгетенге эвээш эвес социал өөредиглерниң турганы билдингир. Ынчалза-даа оларныц чаңгызы-даа марксисчи-ленинчи өөредиг-биле канчап-даа шуут выражып шыдавас. Ниитилел хөгжүлдезинге бодунуң салдарынын болгаш нептерээшкининиң, организакчы күжүнүц база революсчу салдарынынц талазыбиле марксизм-ленинизм болза делегейни коммунистиг үндезинге чаартыр болгаш әде турГузар хүлээлгелиг кара чангыс ёзулуг әртемниг идеология болур.

Марксисчи-ленинчи өөредиг — бистиң үевистиң тугу, миллион-миллион кижилерниң орук айтыр сылдызы. Ол улуг өөредиг коммунизмни тургузуп турар совет улустуң ажылхеректеринде, делегейниц социалистиг системазынынц чедиишкиннеринде болгаш делегей хөгжүлдезиниц бүгү чорудулгазынга ооң өзүп турар салдарында, национал-хосталгалыг демиселдиц күчүлүг шимчээшкининде чурттап, тиилеп турар.

Делегейниц коммунистиг шимчээшкини улам калбарып, ханылап турар. Ол шимчээшкин амгы үеде боттарынын хүрээлединде 42 миллион 500 муң кижини каттыштырып турар, барык тозан ажыг марксисчи-ленинчи партияларнынц дайынчы дем каттыштырылгазы болуп турар. Ол партияларга удур реакция болгаш буржуаз экономистерниц, философтарныц, төөгүүчүлерниц, политиктерниц арызындан үнген капиталдын хөй санныг чалчалары чидиг демиселди чорудуп турар. Ынчалзадаа коммунизмниц идеяларынынц типилелгиг базымнарын доктаадып дээр оларныц оралдажыышкыннарындан чүү-даа болбас. Төөгү Маркстыц — Энгельстиц—Ленинниц айытканын ёзугаар хөгжүп турар!

* * *

Ажылчын ангы төөгүнүц шиитпирлиг күжү болуп демисежип үнүп келген үе бодалдарныц болгаш хөделиишкиннерниц улуг кижилерин негеп келген. Ынчангаш ол үе ындыг улуг кижилерни, эң улуг бодакчылар болгаш революсчулар — Карл Маркс биле Фридрих Энгельсти төрүп бодараткан. Олар боттарынын бүгү медерелдиг амыдыралчурттарлазын, боттарынынц өндур улуг угаанынын бүгү күжүн, боттарынын кайгамчык улуг организакчы генийин, боттарынын изиг үүреклериниц бүгү чалбыыжын пролетариаттыц әрге-ажыктарынга, ажылчы чоннарныц әрге-ажыктарынга бараан болдурганнар.

Кижини кижи мөлчүүр чорук турбас. Тайбынын. Күш-ажылдын. Хосталганын, Ден-әргенин, Акы-дуцмалышкы чоруктун болгаш бүгү улустарнын Аас-кежиниин идеаллары бадыткаттынган турар ындыг ниитилелдиц дугайын кижи төрелгетеннин мурнакчы угааннары чүс-чүс чылдар дургузунда күзеп чораан. В. И. Ленинниц бижээни-биле алырга, «...Маркстың бүгү-ле гениалды чүдел дизе, кижи төрелгетенниц мурнакчы бодалынын турГускан айтырыгларынга харыыны ооң бергенинде болур-дур» (Чогаалдар, том 19, арын 3).

Марксизмниц теоретиктиг үндезини, ооң сагыш сеткили болза диалектиктиг материализм болур. Карл Каркс биле Фридрих Энгельс боттарынын мурнундагыларынын философия талазы-биле өөредиин шүүмчүлелдиг ёзу-биле әде көргеш, бойдустуц, ниитилелдиц база кижиниц бодалынын хөгжүлдезиниц бүгү ниити хоойлуларын илередип көргүзүп турар ылаштыг болгаш бүдүн мировоззрениени тургусканнар. Марксисчи философияныц дугайын чугаалап тургаш, ол философия каднын чаңгыс кескиндизинден куттунган, ынчангаш боттуг, шыныг чүүлден чайлавайн, ооң чаңгыс-даа чугула кезекти ап каап болбас деп В. И. Ленин чугаалаан.

Бараанныц үнези кижиниц күш-ажылы-биле тургустунар деп чуве-ни Маркска чедир чурттап турган экономистер доктааткан турган. Ол теорияны улам ыцай хөгжүтпүшаан, капиталистерниц байыырынын үндезини болур немелде үнени Карл Маркс ажыткан. Ажылчын ангы ниитилелдиц бүгү байлактарынынц тургузукчузу болуп турар хирезинделе, ооц-биле кады мөлчүттүрген ангы болуп турар; пролетариаттыц демисели капитализмни узуткаарынга чайлаш чок чедирер деп чүвени Маркс бүзүреткен.

Кижини кижи мөлчүүр чорук болдунмас, ниитилелдиц ындыг чептүг тургузуунуц дугайында идеяларны Маркстыц мурнунда чурттап турган социалист-утопистер чугаалаан турганнар. Пролетариатты кижи төрелгетенни коммунизмниц үндезиннеринге чаартып тургузуп шыдаар, ниитилелдиц боттуг күжү кылдыр көргүскеш, Маркс ооц-биле утописчи өөредиглерни әртемниг теория кылдыр хуулдурган.

Марксисчи-ленинчи ол теорияны хөгжүдеринге шиитпирлиг рольду пролетариаттыц ангы демисели боду ойнаан. Әрткен үс чылдың дөртен чылдарында Англияга, Францияга, Германияга ангы демисели чидигленген турган. Ажылчын ангы бодунуц күжүн 1830 болгаш 1848 чылдарныц революцияларынынц үезинде көргүскен. Маркс биле Энгельс пролетариаттыц ангы демиселиниц дуржулгазын түүнеп көргеш, чогумна пролетариат болза капитализмни чок кылыр, мөлчүкчүлерниц дарадыныдан бүгү кижи төрелгетенни хосталаар, чаа ниитилелди тургузар деп түннелди кылганнар.

Әртемниг коммунизмниц теориязы, әртемни пролетариаттыц ангы демисели-биле каттыштырган теория ынчаар тыптын келген. Маркстыц бодунуц айтып чорааны ышкаш, кижиниц хосталгазынын бажы—философия, әртем болур, а оон чүрээ— пролетариат болур. «Пролетариаттан философия бодунуц материалдыг чепсээн тып алыры ышкаш, пролетариат философиядан бодунуц угаанбодал талазы-биле чепсээн тып алыр...» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Чогаалдар, ийиги үндүрүлге, том I, арын 428). Эң мурнакчы, эн чайгылыш чок болгаш амгы ниитилелдиц сырый каттышкан революстуг ангызынын күжү—ажылчыннарныц өндур улуу болгаш күжү ында.

Марксизм-ленинизмниц буржуаз шүүгүмчүлекчилери «капиталистиг ниитилелдиц тергиидекчи ангыларынын амыдыралынын чараш-чаагайынга деннәәрге» ажылчын ангынын амыдыралы хөлүн әрттир чаржынчыг, чангыс аай дээр янзылыг бадыткап турарлар. Ол дээрге ажылчы чоннарны нүүлдээн чорук-тур!

Ажылчын ангынын хөрээ дээш түүткүлдүг демиселчи Маркс чарашчаагай чоруктуу ооң өскээр бидип чораан; чараш-чаагай чорук кижиниц күш-ажылында болгаш капиталдыц дарадыындан хосталыры дээш ажылчы чоннарныц демиселинде деп ол көрүп чораан. «... Кижилериц акыдунмалышкы чоруу оларныц аскындан үнер чугаа-соот эвес, а шыныг чүүл-дүр, ынчангаш күш-ажылдан ширигип-додуккан арыннардан кижи төрелгетенниц бүгү чараш-чаагай чоруу бисче көрүп турар»—деп, әртемниг коммунизмниц үндезилекчизи сорук кириишкин-биле бижээн. Келир үе аңаа онаажыр, ниитилелдин ол ангызы чараш-чаагай, әрсмаадырлыг, а ындыг ангы болза пролетариат болуру билдингир болгай.

Чижек кылдыр К. Маркстың «Франциядагы хамааты дайын» деп ажылын ап болур. Парижтиц коммунарларынын маадырлыг чоруктарын ол кайы хире сорук кириишкин-биле биживээн дээр, пролетариаттыц ангы демиселинин эстетиказын ол кайы хире күш-биле көргүспээн дээр! Әртемниг коммунизмниц үндезилекчизи ажылчын ангынын дугайын чугаалай бергенде, ол бистиц мурнувуска чүгле теоретик болгаш революсчу болуп эвес, харын бүрүн сорук кириишкиниг, чалданыш чок күзел-соруктуг улуг чурукчу болуп илереп турар.

Әртемни ажылчын ангыны хостаарынын хөрээнге бараан болдургаш, делегейни чүгле тайылбырлаар эвес, харын өскертир хүлээлгелиг ындыг теорияны тургускаш, Маркс ооц-биле әртемни амыдырал-биле чарылбас кылдыр холбаштырган.

Социалистиг өске әртемнерден марксизмниц ылгалы чүдел дизе, ону кезээ шагда өскерилбес, билиглернин доозулган системазы кылдыр көрбейн турарында болуп турардыр. Маркс бодунуц теориязын доозулган болгаш дээп болбас кылдыр көрбейн чораан; социалистерниц бүгү угланыышкыннар-биле улам ыцай чорудар ужурлуг әртеминиц кол үндезиннерин Маркс тургускан, оларны оон ыцай хөгжүтпес болза, социалистер амыдыралдан хожудап калыр апаар.

Маркстың ол чагын улуг Ленин бир дугаарында-ла күүсеткен. Владимир Ильич марксисчи әртемни чогаадыкчы ёзу-биле көрүп чораан. Капитализмден социализмче делегей хемчээли-биле шилчилгениц бүгү талалыг теориязын; социалистиг революцияныц болгаш пролетариаттыц диктатуразынынц теориязын база тактиказын; национал-хосталгалыг шимчээшкиннинц болгаш капиталистиг чаданы таварбайн, социализмче шилчиириниц теориязын; партия болгаш коммунистиг ниитилелди тургузар дугайында өөредигни ол ажылдап кылган; янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелериниц тайбын кожахелбээ догуннаарынынц принцивинге үндезилээн, 1917 чылга чедир көстүп көрбээн, шуут чаа даштыкы политиканынц үндезиннерин салган.

Марксисчи-ленинчи теорияныц амыдырал-биле харылзаазы деп чүл дизе, ону амгы үениц болуушкуннарынынц анализин кылырынга чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаар дээни ол болур. Ооц өөредии хөделиишкинге удуртулга болур дээрзин Маркс айтып чораан. Чогаадыкчы теория болур марксизмниц дугайын В. И. Ленин хөй катап чугаалап чораан. Маркстың болгаш Ленинниц хөрээниц үргүлчүлекчилери болуру дээрге — марксизм-ленинизмниц принциптеринге шынчы болур чорукту, ол принциптерни төөгүнүц тодаргай байдалдарында кайы-бир чурттуг хөгжүлдезиниц онза байдалдарын өөренип көрүп турган мергежилдиг холбаштырар дээни ол болур.

Практиктиг хөделиишкиннерниц «тодаргайын» хараан, чижээ, пролетар революциязынынц болгаш пролетариаттыц диктатуразынынц дугайында өөредиг ышкаш, марксизмниц ындыг кол үндезиннерин херекке албас чорукту чогаадыкчы марксизм канчап-даа болурбас. Оны херекке албас чорук ревизионизм болгаш барыын чүктүц социал-демократтыг партияларынга база делегейниц коммунистиг, ажылчын шимчээшкининиц хүрээлеииде чамдык элементилерге таарышкан реформизм болур.

Марксизмниц хевирлерин шүүгүмчүлээр деп чылдак каккаш, ооц уткашынарын өскертип болбас дээ Ленин сагындырып чораан. Маркстың өөредиинге арыг бердинген болуп алгаш, дириг боттуг үүлдүц фактыларын херекке албайн, марксисчи принциптерни доктаап турупкан, шимчевес математиктиг формулалар дег кылдыр хуулдурары хоралыг.

Маркстың улуг өөредиинге шынчы болуру дээрге ону дириг, диалектика ёзузу-биле көөрүнде болур. Марксизмни ынчаар көөр чорук бистиц партиявыстың XX, XXI болгаш XXII съездилериниц шиитпирлеринде, СЭКП-ниц бүгү ажыл-чорудулгазында, ооц чаа Программазында, Коммунистиг болгаш ажылчын партияларынын төлээдекчилериниц Москва чөвүлел хуралдарынын Декларациязында болгаш Медеглелинде, тайбын, демократия болгаш социализм дээш оларнын демиселинде сиинккен.

Коммунистиг болгаш ажылчын партиялар амгы үениц бүгү эң чугула айтырыгларын чогаадыкчы марксизм-ленинизмниц ёзузу-биле шиитпирлеп турар. Делегейниц кырында күштериниц амгы үедеги деңзигүүрү делегейниц чаа дайынын чайладыр, улустарныц тайбын болгаш айыыл чок чоруун хандырар деп черде боттанып болур сорулганы идип үндүрер арганы оларга берген. Амгы үеде социализм чурттарынын кады ажылдажылгазы дыка быжыккан, ынчангаш империалистиг хартаачылар улустарга боттарынын күзел-соруун шаандагызы ышкаш дөгеп шыдавас апарганнар. Янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелериниц тайбын кожа-хелбээ догуннаарынче угланган марксисчи-ленинчилериниц шугуму коммунистиг шимчээшкинге көстүп көрбээн күштү берип, ооц талазынче хөй-хөй улус массаларны хандыдып, империализмге удур оларныц демиселин идепкейжидип турар. Ооц тодаргай херечизи болза калбак улус массаларныц монополияларга удур шимчээшкининиц көстүп көрбээн көдүрлүүшкүү болурдур.

Делегей бөмбүрзээниц кырынга социалистиг революцияларныц типилелгези чайлаш чок деп марксизм-ленинизм өөредип турар. Революцияны чурт бүрүзүнүц улустары төөгүнүц тодаргай байдалдарында эң-не таарымчалыг турда өөскүдер.

«Төөгүнүц хөгжүлдези әрге-чагырганы ажылчын ангы-биле эвиледдешкен бүгү ажылчы чоннарга шилчидер дугайында айтырыгны хүннүц әалчээнде шагда-ла тургускан—деп, итали «Джорно» солуннуц директорунуц айтырыгларынга харыылап тура Н. С. Хрущев чугаалаан. — Бистер, марксистер, ол чорудулганы капитализмден социализмче шилчилгениц чорудулгазы деп адаар улус бис. Ол шилчилгениц канчаар— тайбын азы тайбын эвес арга-биле болуру кайы-бир чурттa тодаргай байдалдардан хамаарыштыр болур. Коммунистер кажан-даа күүчүлелдиг талалакчылары болуп чорбааннар; ажылчын ангы социалистиг революцияны тайбын арга-биле боттандырарын олар оралдажып турар».

Делегей байдалында үндезин өскерилгелери хүлээп көрбезин болгаш дайыннын ыяавыла чайлаш чогунуц дугайында, делегей революциязынынц типилелгезин организастаар төлээде капиталдыц чурттарынга баррикадалар тулчуушкуннарын өөскүдер дугайында эрги формулаларны катаптаары — ол дээрге догматизм-дир, марксизмни камгалаары ол деп чылдак-биле анаа өскерликчи чорукту кылыр дээни ол-дур.

Марксизмни догматиктиг ёзу-биле хажыдар чоруктарны шыңгыы буруу шапкаш, ол хажыдыышкыннарны «чөөн үзелдиг мугулай чорук», «биче буржуаз күзел-дир» деп Ленин адаан. Шынап-ла, марксизмни ревизионистиг ёзу-биле нүүлдәәри-даа, догматиктиг-ёзу-биле хажыдары-даа әртемниг коммунизмниц үндезилекчилериниц әрес-дидим ёзу-биле камгалап турганы, ёзулуг революсчу, пролетаржы туруштан атказрлаашкын-дыр. Ревизионизм-даа, догматизм-даа коммунистиг болгаш ажылчын партияларныц демиселинин чаңгыс фронтузуи, пролетаржы интернационализмниц принциптерин үреп турар.

Марксизм-ленинизмге шынчы бистиц партиявыс буржуаз идеологияже шиитпирлиг шавар халдаашкынны чорудуп, коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиц хүрээлениниц чаңгыс эвин быжыглап турар. СЭКП болгаш ооц Төп Комитеди Маркстың, Энгельстин, Ленинниц коммунистерге чагаан принциптеринге кезээде шынчы болуп келген.

Бистиц үевисте Маркстың болгаш Энгельстиц **«Бүгү чурттарныц пролетарийлери, каттыжыңар!»** деп чалбыыштыг кыйгырыы онза күш-биле чаңгыланып турар. Ол болза коммунистерге ыдыктыг принцип болур, делегейниц коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиц чаңгыс эви оларга чүден-даа артык үнелиг. Коммунистер боттарынын хүлээлгезин марксизм-ленинизмниц бүгүнү тиилеп турар тугунуц адаа-биле ол күчүлүг чаңгыс эпти быжыглаары болур деп көрүп турардар.

Е. СИТКОВСКИЙ.

Чурукта: Карл Маркска Москвада тургускан тураскаал-дыр. Ону чогаатканкижи—Ленинчи шаннадлыц лауреады скульптор Л. Е. Кербель.
СЭТА-ныц фотохрониказы.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ УЛУГ ТУДУГЛАРЫНДА

ЧУРУКТА: Ак-Довуранкта «Тыва даг-дүгү» комбинаттың даг-дүгү болбаазырадыр фабриказының тудуунуң ниити хевири.
Фото Г. Федосеевтин.

Малчыннар дээш бистиң сагыш салыышкынывыс

Малчыннарныц культура-амыдырал хандырылгазын экижидер дугайында СЭКП Тыва обкомунуц V пленумунуц доктаалын күүсетпишаан, Бии-Хемниц партия комитеди, тус-тус ажыл-агыйларда партия әге организациялары көдөө ишчилернин, оларныц иштинде малчыннарныц ортузунга партийжи-политиктиг, культура-массалыг ажылдарны экижидер талазы-биле сөөлгү үеде әлдән хемчеглерни боттандырып турар.

Мал продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге чугула негелде малчын кижилериниц үре-түннелдиг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар дээш районнуц колхозтары болгаш совхозу малчын өрегелерни чоокку үеде эки шынарлыг бажыннар, культура-амыдыралдың черлери-биле хандырарынын тодаргай планнырын ажылдап кылган. Ол планнар ёзугаар бо чылын 42 чуртталга бажыннарын, фермаларга болгаш хойжу бригадаларныц төптеринге 8 кызыл булуннарны, 7 чунар бажыннарны немештир тудары көрдүүп турар. Ол тудугларны кылырынга херектиг 6000 кубометр тудуг ыяжы белеткеттинген. Районда колхозтарныц, совхозтуц фермаларыныц хөй кезии радиожуттунган, өске артканын радиожудары-биле «Родина» деп радиоприёмниктерни саткаш, тус-тус черлерде аппарып чедиргилээн.

Ырак одарларда малчыннарны амыдыралдың чугула бараанныры-биле үзүктел чок хандырарынче кичээнгей база улгаткан. Райпонуц автолавкалары малчыннар аалдарынче график ёзугаар үнери ам мырыңай чанчыл болган. Ол ышкаш көдөө магазиннернин ажылдакчылары боттарынын девискээринде турар малчыннарга калбак хереглелдиц бараанныры тус-тус коданнарга чедир садыглап турар апарган.

Малчын чонга культурлуг хереглелдернин хандырылгазы бисте база сөөлгү үеде әлдән экижээн. Партком бюрозунуц шиитпирин ёзугаар культура-амыдыралдың тускай бригадазы район төвүнден тус-тус одарларда малчыннарже неделя санында бир удаа үнүп турар. Ол бригаданыц составында парткомнуц штаттан дашкаар лекторлары, пропагандистери, мал болгаш кижи эмчилери, садыгжы, чурук тырттырар болгаш баш таарыыр кижилер бар.

Районда культура-чырыдыышкын албан черлериниц ажылдакчылары малчыннарга бараан болуушкунче база боттарынынц бүгү күжүн мобилизастап турар апарган. Туранда Культура бажыңынын 7 кижи составтыг агиткультбригадазы февраль-март айларныц дургузунда районнуц бүгү колхозтарынын малчыннарынга, концерт көргүзүглерин организастап келген.

Ээрбек суурда көдөө клубтуц әргелекчизи Т. Шарыгина, ында библиотека әргелекчизи К. Петрова олар тус-тус одарларда малчын өрегелерниц күзенчиг аалчылары болуп келгенин база демдеглээр херек. Олар малчыннар аалдарынга баргаш, үүгле беседа чорудуп, номнар тыпсын берип келген эвес, харын малчыннарныц өг амыдыралынын культуразын бедидиринге чугула дузаны көргүзүп турганнар. Олар боттарынын беседаларынга мурнакчы малчыннарныц дуржулгазын база таныштырып турарлар. Район библиотеказы (әргелекчизи А. Петрова) «Кызыл тараачын» колхозтуц Туран, Билелиг, Кудук фермаларында көжер библиотекаларны организастап, ном пропагандазын калбартып турар.

Районнуц комсомолчу аныяктары, школаларынын үстүү класстарынын өөреникчилери малчыннарнын амыдырал культуразын бедидиринге практиктиг дузаламчыны эки көргүзүп турарлар. Чижээ, Туран 11 чыл школазынын өөреникчилери март дыштанылгазынын үезинде «Искра» колхозтуц Сайлыг-Кара сүт-барган фермазынын саанчыларынын чуртталга бажыннарын чугайлажып, фермаными девискээрин арыглашкан болгаш чанар мурнунда солун концерти көргүскеш келгеннер.

Районда медицина ажылдакчылары малчыннарга әмнелге дузаламчызын экижидип, санитар-чырыдыышкын ажылын мурнукузундан чүгээр чорудуп турар апарганнар. Ылангыя район әмнелгезиниц әмчилери фермаларга, хойжу бригадалар төптеринге ёй-ёйде барып, медицина, санитар-гигиена талазы-биле таныдылгаларны чорудуп турарлар.

Малчыннар ортузунга идеологтуг ажылды күштелдиреринге политиктиг болгаш әртем билиглерни нептередир ниитилелдиц район салбыры, ооц хөй санныг кежигүннери улуг дузаны чедирип келгенин база демдеглээри чугула. Бо талазы-биле ылангыя Өөк суурда Д. Триканёвтуц удуртканы 12 кижи составтыг бөлүк эң дээре ажылдап турар. Ол бөлүктүц кежигүннери сөөлгү үш айныц дургузунда безин колхозчу малчыннар ортузунга 30 ажыг лекцияларны номчуп таныштырган.

Лекция пропагандазын калбартырынга районда партия-советтин активчилери, улус ажыл-агыйынын тус-тус адырларынын тускай әртемниглери әлдән идепкейлиг киржип, лекцияларны ажыл-агый соруглалары-биле тудуш холбаштыр номчуп турарлар. Парткомнуц ажылдакчылары В. Шынгыы, Ю. Катков, А. Даньков, районда шагдаа салбырынын начальниги И. Кицын, эмчи В. Шимакин, райвоенкоматтың удуртукчузу Г. Гончаров, район прокурору Р. Цуканова олар Хут, Севи, Баян-Кол ышкаш ырак одарларда малчыннарга хөй удаа чедип, эвээш эвес лекция, беседаларны номчаан.

Колхозчу массаны, ооц иштинде малчыннарны кижизидер талазы-биле бистин парторганизацияларывыс өске-даа солун хемчеглерни организастап турар апарган. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозта партия организациязы пенсияже шилчээн хоочун колхозчулар-биле март төнчүзүнде тускай ужуражылга кежээзин организастаан. Назылап кыраан, пенсияже үнген С. Т. Коровин, И. А. Петеримов, Ф. М. Кошкарова болгаш өскелер-даа ужуражыышкынныц ол кежээзинге ук колхозтуц хөгжүп, быжыглып келгениниц төөгүзүнге хамаарыштыр сактыышкынарын чугаалап, төрээн колхозунуц улам ыцайгы чечектелиишкини дээш бүгү күжүн, энергиязын харам чокка бээрин колхозчу аныяк өскенге чагып турганнар.

Партком болгаш райкүүском ол чугула хемчегни деткип, ол артельдиц хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг болуп келген, пенсионержи хоочун колхозчуларны тус-тузунда Хүндүлел бижиктер-биле шаннаан болгаш С. Т. Коровин, И. А. Петеримов, Ф. М. Кошкарова оларныц аттарын районнуц Хүндүлел дептеринге киир бижиирин шиитпирлээн.

Көдөөде ажыл-ишчилернин, ылангыя малчыннарныц ортузунга чорудун келген организас-массалыг бо бүгү хемчеглер эки түннелди биске берип эгелээн. Бо чылдың бирги кварталында күрүнеге сүт садарынын планныг онаалгазын район ниитизиби-ле 111,8 хуу, эттиин—111,4 хуу күүсеп шыдаан болгаш бүгү колхозтар база совхоз эалчеглиг чугула кампания — часкы тарылга эки белеткелдиг ужуражын турар.

Ам үеде районнуц малчыннарынын болгаш тараажыларынын ортузунда СЭКП ТК-ныц май Пленумунга төлептиг ужуражыр, көдөө ажылагый продуктуларынын бүдүрүлгезин улам өстүрер дээш социалистиг чарыш чаа күш-биле калбарып эгелээн. Ол бүгү улусчу бедик көдүрлүүшкүн чаа-чаа тиилелгелерге чедирер дээрзинге бүзүреп болур.

Н. ӨПЕШ.

партком секретарынын идеология ажылынын талазы-биле оралакчызы.

Часкы хову ажылдарының хүн демдеглели

Бо чылын бойдус дүжүттүц салым-чолун часкы хову ажылдарынын темпилериниден болгаш шынарыныдан бүрүнү-биле хамаарыштыр тургускаа. Ынчалзажок ону чер болганга ынчаар өөренип көрбейн турар. «Мурнакчы» колхоз болгаш «Тээли» совхоз бойдустуц бир дөмей байдалдарында турар хирезинде тарылганы аңгы-аңгы чорудуп турар. Көдөө ажыл-агый артели май 4-ке чедир тараа культураларынын 76,7 хуузун чажып тараан болгаш кызыл-тас тарылгазын доозуп турар, а совхоз тараа культураларынын үүгле 37,8 хуузун, ооц иштинде кызыл-тастын үүгле 27 хуузун чажып тараан.

«Мурнакчы» колхозтуц удуртукчулары хову ажылдарын билдилиг организастаан. Ында техника соксаал чок ажылдап турар, хову ажылдакчыларынын культура-амыдырал хандырылгазы эки тургустунган.

«Тээли» совхозта байдал мырынай өске. Ол ажыл-агыйныц удуртукчулары хөй шаг-үени узамдыгыышкына чарыгдаан, илииртээшкин-биле чаштырылга аразында үзүктелиишкинни болдуруп, техниканы багай ажыглап турар. Эш Адыгбай әргелекчилээн үшкү салбырда кыварчаар чүүлду чедирерин үзүктелдирип турарының хараазы-биле тракторлар аңаа туруп турар. Механизаторларның культура-амыдырал хандырылгазы база багай организастаттынган. Общежитиенин соңгалары шилдеттинмээн, соок болгаш аъш-чем базы багай. Бо бүгү күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнге багай салдарны чедирип турары маргылдаа ноқ. Ындыг турбуже ажыл-агыйның директору эш Чюдюк болгаш партия организациязының секретары эш Иргит ындыг байдал-биле әптежип турар.

Эштер Чюдюк болгаш Иргит хову ажылдарын канчаар организастаарын кожаңардан өөренип алыр апаардыр силер.

«Өөк» совхоз 2000 гектар черни удур андарар ужурлуг. Ындыг болза-даа ол ажыл ам-даа әгелевээн. Чылдагааны болза ажыл-агыйның кол агроному эш Головин «доң хөөнүг» болуп турарында.

Бии-Хем районнуц «Кызыл тараачын» колхозунда чер андарары базы ооҗум темпилиг чоруттуунуп турар. Ында негеттинип турар 5000 га хире черден үүгле 360 га андартынган.

Хөрзүнүц тарылга мурнунда бедик шынарлыг болгаш кыска хуусаада ажылдап кылыры соңгаарлаттынмас хоойлу болур ужурлуг. Тарылга фронтузунуц мурнакчылары ол чурумуу шынгыы сагып турар «Көк-Тей» совхозта тракторист Кирилл Уханов «Т-74» трактор-биле хүн бүрүде 8,3 гектарны андарар нормалыг турган, 16 гектарны андарып турар. Чаштырыкчылар Владимир Быков болгаш Петр Шикин «Беларусь» тракторга 23 гектарны чаштырып турар. Михаил Шайхудинов болгаш Николай Шикин бүдүрер ажылдың нормаларын хүн-бүрүде дыка ажыр күүседип турар. Ындыг болза-даа бүгү механизаторлар ынчаар ажылдавайн турар.

Кол чылдагааны болза сөөлгү хүннерде аңаа дизель үзүн өй-шаанда чедирип бербейн турары болур. Майның 1—2 хүннеринде механизаторлар ол үстү өске ажыл-агыйларның трактористеринден чээп алыр ужурга таварышкан. Май 3-те бүгү трактор парыгы хүндүскүнүц 11 шакка чедир ажыл чок аңаа турган. Ол болза Көк-тейжилер май 3-те үүгле 270 гектар тараа культуразын чажып тарыыр чорукка чедирген.

Айыткан фактылар болза ажылагыйның директору эш Ломаев болгаш кол агроному эш Свечников дүжүттүц салым-чолу дээш боттарының харысалгазын амга чедир эки медереп билбээнинин дугайын чугаалап турар.

Ындыг чорук «Тиилелге» совхозта база бар. Мурнакчылар бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. Николай Ноговицын «ДТ-54» тракторга ортумаа-биле 15,5 гектар, Владимир Шумаков—13,3 гектар черни андарып турар. Ындыг турбуже дыка хөй тракторлар аңаа туруп турар. Ындыг чорук үшкү болгаш дөртку бригадаларда онза хөй. Чылдагааны болза ында техниктиг хандырылганы багай организастаанында, бензин кудукчулары бүгү машиналарны четче хандырып күш четтикпейн турарында болур. Четпестерни узуткаар дээш үүге оперативтиг хемчег албайн турарын ажылагыйның директору эш Алымовтан болгаш кол агроном эш Новиковтан айтырза чогуур.

Көдөө ажыл-агыйның дуржулга станциязы агротехниканың улуг хажыдыышкынын болдуруп турар. Үшкү бригадада (бригадири эш Санников) черни оорга́лай андарып, хөрзүнүц дескилеп, таптавайн турар. Кара-Чыраада кукуруза тарыыр черни үүгле 9—11 сантиметр ханы кылдыр андарып турар. Ында тракторларга кывар-чаар чүүл кудары багай организастаттынган. Ооц түннелинде механизаторлар кывар-чаар чүүл кудун алыры-биле үш-дөрт километр чоруур ужурга таваржып турар. Кол агроном эш Дорохов ол агротехниктиг улуг хажыдыышкынларны доп-дораан узутказа чогуур.

Станцияның партия организациязы ол бригаданың механизаторларының дугайында әргежок чугула сагыш салыышкынын илеретпейн турар. Механизаторлар ховуга апрель 29-тан әгелеп ажылдаан. Ындыг болза-даа олар амга чедир чаа солуннар көрбээн, ында агитаторнуц үнү база дыңналбайн турар.

Чер болганда каан хүннер доктаай берген, хову ажылдарын калбак фронт-биле чорудуп болур арга бар. Ындыг турбуже чер андарарының болгаш тарааны чажып тарыырының темпилери ооҗум хевээр болуп турар. Май 3-те республикага 2055 гектар чер андартынган, 9.073 гектар шөлге шык базыртынган болгаш 5000 гектар хире черге тараа чаштынган. Майның 4-те республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга чер андарарының планы үүгле 20 хуу, шык базырары 46 хуу болгаш тараа культураларын чажып тарыыры—10,8 хуу күүсеттинген. Бир эвес хову ажылдарын моон ынай ындыг темпилиг чорудар болза үүгле тараа культураларын чажып тарыырынга безин ай ажыг хуусаа негеттинер апаар.

Ам тараажыларның кол соруглазы—темп болгаш шынар болур. Олар болза ажылга үүгле бедик организастыг болгаш тода чорукту хандырганда чедип алдынып болур.

ПАРТИЯНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ИДЕЙЛИГ ЧЕПСЭЭ

«...Беш хире удуртукчуларга болгаш доктаамал бижип турар литераторларга бодаарга, беш чүс, харын-даа беш муң литератор эвес ажылдакчылар бижип турар болза, ынчан солун дириг болгаш амыдыралчы болур.»

В. И. ЛЕНИН.

Корреспондент бөлүү

«Сүт-Хөл» совхозка корреспондент бөлүү тургустунгандан бээр ийи чыл чаа-па ажып турар. Тендүр бижиттинген блокнодумну ажып каап, ол бөлүктүң төрүттүнген үезин сактып ор мен. Ынчан февральдың ортан үези чүве. Суг-Аксы суурга чеде бердим. Корреспондент бөлүүнүң удуртукчузу, совхозтуң ВЛКСМ комитединиң секретары Монгуш Хеймер-оол салбырлар кезип, аттаныптарынга белен турган.

— Ишкин бадарым бо. Кыштаглаашкын байдалын хынаар...—деп, ол допчу чугаалады.

— Биске бижиир ийне сен?—деп, дораан-на, ажыл-херек дугайын чугаалаарымга, ол хөлчок күзелдиг мынча диди:

— Чугаажок... Рейд бижиир мен...

Элээн хөөрешкен бис. Ол, совхозтуң ажыл-агый байдалын: кыштаглаашкынны, машина-техника сөптелгезин, үрезин арыглаашкынын, оон туржук, столоваяда кандыг-чем барын, магазинде кандыг фотоплёнка садып турарын безин тодаргай чугаалап, Сүт-Хөлден редакцияже чагаа бижип турарларның адын айтырып, сонуургады.

Ол, Ишкинче далаштыг хапты. Оон соонда бир неделя эрткенде, совхозтуң малчыннарының ажыл-амыдыралының дугайында дөрт авторнуң ат салганы, эш Хеймер-оолдуң организастааны рейд «Шын» солунга парлаттынган. Ишкин бажында, Манчүректе малчыннарга чугула хереглелдиг бараннары — шай, таапкы, дус болгаш далган чедирип бээрин үзүктелгирип, оларга бажыңнар тудуп бээринче кичээнгей салбайн турарын ук рейдиде чидии-биле шугумчүлээн. Рейд черле дээштиг болган. Оон дугайын совхоз дирекциязы биле партия комитединиң каттышкан хуралынга чугаалашкаш, малчыннарга чоокку үеде дуза чедиреринің тодаргай хемчеглерин алган.

Оон бээр-ле корреспондент бөлүү бодунуң ол хөй-ниитичи хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, редакцияның идегелдиг төлөөлекчизи болуп арткан. Бөлүктүң организастаан болгаш бижээн чагааларын солуннуң арыннарындан хөйну көрүп болур бис. Корреспондент бөлүү — рабкооптуң ажылдакчызы Николай Чыртакпан, (ам бөлүктүң удуртукчузу) башкылар Ондар Дарыма, Ондар Чаң-оол, Кечил-оол Экер-оол, комсомол ажылдакчызы Монгуш Хеймер-оол боттарының күзели-биле-даа, редакцияның ажыл планы-биле-даа хөй болгаш солун ажылдарны кылганнар. Кандыг-бир үүлдү бижиир дээнде, баштай оон-биле шупту таныжар, планын тургузар, кол өзээн бижиирин кайы-бирээзинге дагзыр, бижиттинген соонда хынаар. Чамдыкта, бөлүктүң планнап алганын ёзугаар, чаңгыс кижиге-даа бижидер, өске таварылгада, чижээ, фельетон темазын—ол талазы-биле мергежилдиг эш Дарымага, рассказ, очерк темазын—аныяк чогаалчы эш Экер-оолга дагзыр дээш оон-даа өске.

Бо чылдың апрель 27-де, часкы тарылганың белеткелинге холбашкан «Хыналданың түннели» деп рейд парлаттынган. Ону эштер Н. Чыртакпан, М. Хеймер-оол организастаан, рейдиге олар-биле кады, механизатор М. Комбуй-оол, Суг-Аксы көдээ Советтиң депутады О. Лопсан олар база ат салып, бижээннер. Машина-техника сөптелгезиниң шынары багай чоруп турар деп ол рейд илереткен. «Кыжын-на сөптээш үндүрген тракторларның ам бежи сөптелгеде катап кирген: оларның чамдыызының кабиналары эки сөптеттинмээн, соңгалары ойбак, эзриил, тудуштурулга кезектеринге контроль хыналда кылбаан...»—деп, рейдиде айтып турар.

Рейдини номчааш, совхозтуң удуртукчулары элээн дүвүрел, машина-техника сөптелгезинче улуг күштү угландырары чугула деп шиитпирлээннер.

Корреспондент бөлүүнүң ажылын хөй-ниитиниң шугуму-биле эгелээн бо бижинчилерге — солуннуң штаттан дашкаар корреспондентилеринге моон соңгаар улуг чедиишкиннерни күзеп каалы.

А. НУГУУРАК.

Бижикчи-даа, чолаачы-даа

Иван Алексеевич Целищев пассажирлер АТК-зының мүрнакчы чолаачыларының бирээзи. Оон ажылдап турары чиик машиналар чолаачыларының бөлүү бо чылын 120 мың километрни капитал сөптелге чокка эртер, ай санындала кижи бүрүзү 50 литр кывар үүлдү камнап алыр, техниканы камныг эдилээр деп бедиткен хүлээлгени алганнар. Эрткен чылын ол боду бир комплект резина дугуйну камнап алыр аргалыг болган.

Бодунуң тускай мергежилин бедитпишаан, ол ГАИ-ниң хөй-ниитичи автоинспектору хүлээлгезин ак-сеткилдиг-биле күүседип турар. Коммунистиг партияның кежигүнүнге кандидат эш Целищев эки будүүрүлгечи болурундан аңгыда коллективтиң хөй- ниити ажылынга үргүлчү идепкейлиг киржип, бот-тывынгыр уран үүл коллективин удуртуп турар, ында партия организациязының даасканын ёзугаар агитатор хүлээлгезин үлегерлиг күүседип келген.

Ол бүгү-биле чергелештир бистиң солунувустуң болгаш республиканың өске-даа солуннарының арыннарына эш Целищевтиң репортажтарын, статьяларын болгаш чуруктарын номчукчулар бо-ла эскерип каар. Бо дээрге, бүгү тала-биле идепкейлиг ажылчын бижикчи, сөөлгү үеде оон чурук тырттырар талазы-биле мергежили өзүп турар.

Ол, идепкейлиг бижикчи болурундан аңгыда бодунуң политиктиг билиин бедидеринге янзы-бүрү солуннарны, журналдарны чагыдып ап, оларны билдилии-биле ажыглап турар.

Иван Алексеевич бодунуң бижикчи мергежилин бедидер соруулга-биле республиканың дуржулгалыг журналистеринден арга-сүмени үргүлчү ап, солун редакцияларының ажылдакчылары-биле, чер-черде тускай корреспондентилери-биле үргүлчүнүң харылзаазын тудуп турар. Ынчангаш оон бижип турар чүүлдериниң темалары янзы-бүрү болгаш шынарлыг болуп турар.

Силерниң бижикчи ажылыңарга улуг чедиишкиннерни күзедивис, Иван Алексеевич!

ЧУРУКТА: И. А. Целищев.

* *

Мөңге аныяксыг

СЭКП ТК-ның органы «Правданы» билбес, харын-даа номчуваан кижи ховар боор. 51 чыл мурнунда, май 5-те бирги номери В. И. Ленинниң удуртулгазы-биле үнген ол солун бо чылгы парлалга Хүнүнде — бүгү улустуң байырлалында улам көрүштүг, улам чечен, улам күштүг апарган база-ла үнүп кээр. Бо дээрге мөңге аныяксыг, мөңге күчүлүг, партияның эң дээштиг чепсээ-дир.

«Правда» болгаш өске-даа солуннар кижилерни бүгү совет улустуң ажыл-амыдыралы-биле таныштырып, марксизчи-ленинчи билиглерни бөлип алырынга дузалап, а мөөн өредилгемге улуг башкым, сүмелекчим болуп чоруур. Ынчангаш мен школачы чылдарымдан эгелээш-ле солуннарга, сеткүүлдерге ынак болуп, оларны чагыдып ап, номчуп чоруур мен.

Хоочун «Правданың» ооп, кыс дунмалары-даа энмежок апарган, оларның номчукчулары, бижикчилери барык-ла бүгү совет улус шупту. Бистиң педагогика институдунуң коллективинде безин 39 «Правданы», хөй санныг солуннарны, журналдарны чагыдып алган номчуп турары совет парлалганың ажок өзүлдезин, чонга хүндүткелдиин чугаалап турар.

А. ДАГБА,
студент.

Бүзүредип тур бис

Апрельдің бир-ле аажок аяс хүнү чүве. Кады шериг албаны эрттирип турар эжим Очур биле ийилээн эжимниң аалындан келген белекти чаза бердивис. Оон аразында дыка солун чүүлдер бар болду. Оларныңбиле кады бир каш «Шын» солун биске «аалдап» келген болду.

Шагдан номчуп чаңчыкканывыс «Шынны» номчуп, ынак Тывавыстың дугайын сонуургап, оон чедиишкиннеринге өөрүп турган бис. Күжүр «Шын» каяа-даа чедип кээр ышкажыл, кижини өөртүр, сорук киирердир дижип ор бис. Эжим Очур ора:

— Эх, бо хөжжунуң эрезин көрбес сен бе! Чагылыг хиреде, арны чайгы үе дег өөрүшкүлүг—дидир. Чурукту көрүп кааш, өөрээн, магадааным-даа аажок. Эжимниң эктин орта часкааш:

— Бо мөөн ачам ышкажыл! «Элегес» совхозтуң хөжжузу кижи—дидим. Чуруктуң адаанда: хөжжу Оюн Суваң-оол эрткен чылын хой бүрүзүнден 3,3 кг дүк алган. Ам социалистиг чарышка киришкеш, 100 хойдан 100 хураган, бир хойдан-на 3,7 кг дүк алыр деп хүлээнген деп бижээн болду. Ачамның ажыл-ишчи чедиишкиннеринге байыр чедирбишаан, Төрээн чуртувус камгалалынга эки бараан болурун аңаа бүзүредир деп шиитпирледивис.

М. ОЮН.
Примор край.

ПОЧТАЛЬОН

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хөй баш шээр малы Төре-Хөлде № 3 хойжу бригадада туруп турар. Бригаданың 18 кодан хоюн чээрби өреге малчыннар Кара-Хая, Улуг-Даш, Көжээлиг-Хөндей, Биче-Даш, Нам-Хөндей деп черлериниң делгем одарларында кадарып турар. Хойжулар солуннарны чагыдып алза-даа, чер аразы ырак, оруктан хайыы дээр янзылыг чылдаганнар-биле почтаны ында-хаая эккээр турган. Мындыг таарымча чок байдалды колхоз баштаар чери өөренип көргеш, аңда почтачы тургузарын шиитпирлээн. Удаваанда колхозтуң шалыпчызы эш Л. Чамыян хойжу бригаданың почтачызынга томуйлаткан. Оон бээр үр үе эртпээн. Ынчалза-даа кызымак почтачының ажылында чедиишкиннер илдең апарган. Чер аразы ырак-даа болза солун, сеткүүлдерни малчыннарга өй-шаанда үзүк чок чедирип келген.

«Эш Чамыянның почтачылап ажылдаан хүнүнден эгелеп солуннарны дугаар аайы-биле үргүлчү номчуп турар апардывыс» —деп малчыннар өөрүшкүзүн илередип турарлар. Кызымак почтачы бодунуң хостуг үелеринде малчыннарның ажылынга бо-ла дузалажы бээр. Ол чоокта чаа хураган кажаазы тударынга идепкейлиг киришкен.

А. НООЗУН.

* *

„Тываның аныяктары" солундан

Шупту соруктугда

«Чаңгызы хөйү дээш, хөйү чаңгызы дээш» деп принципти сагып турар коллектив ажыл-агыйның кандыг-даа адырынга мурнакчы болуп шүүлүр. Бистер ындыг чурум-биле коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик ат дээш 1962 чылдың эгезинден эгелээш турушкаш, чыл төнгелекте ол атты чаалап алдывыс. Бо хүндүлүг атты алганывыс дээрге бригаданың 26 тудугжуларының чаңгыс аай чүткүл-биле ажылдааның түңнели.

№ 26 тудуг кварталында ийи улуг бажыңнарны доскаш, ам үшкү 48 аал ишти чурттаар бажыңның тудуунда ажылдап тур бис. Тудугжуларның кол соруулгазы — чараш болгаш шынарлыг бажыңнар тудары. Бригадавыстың кежигүннери чүүлге план ажыр күүседир дээш ажылдап турар эвес, кылып турар ажылының шынарын бедидип, штукатуржуларның ажылын чиигедип турар. Канчаалдыр чиигедирил дээрге, ханаларга малгаш эки чыпшынарынга таарымчалыг кылдыр туйбуларның аразын бичии хос кылгылап каап турарлар. Бо чорук бажыңның ишти-даштын чүүлге чаңгыс катап штукатуралаш, дүрген ажыглалче кииреринге дузалыг.

Бистерге херек чүүлдер тудуг материалдары болур. Ол ышкаш, дүрген ажылдаарывыска хоюдукчулар З. Шикалова, П. Тантова олар улуг рольдуг. Чүге дизе хоюдуп каан холуксаа саадаар болза, кургаг туйбуларны салыр эвес, манаар апаар.

Бо хүннерде бистиң бригадавыс бүгү чон-биле бир дөмей Май байырлалынга төлептиг ужурашкан.

Г. БЫЧКОВ,
коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири.

„ЛЕНИНЧИ ОРУК" СОЛУНДАН

Шык-Бажының шолбаннары

Чөөн-Хемчик районнуң «Чыраа-Бажы» совхозтуң Шык-Бажы сүт-бараан фермазының сураглыг саанчылары эштер Хомушку Кувискаал Сүмбүүевна, Кара-Сал Таан Домбаалаңовна, Монгуш Опуй Доятовна олар бедиткен социалистиг хүлээлгени алган, «Ёлочка»-биле инек саалдазында бедик көргүзүглерлиг ажылдап турарлар. Оларның кижи бүрүзүнде 35—35 баш саар инектер быжыглаттынган. Олар алган хүлээлгелерин бо чылдың январьда—159,6 хуу, февральда—126,4 хуу, март айының 120 ажыг хуу күүсеткилээн болгаш инек бүрүзүнге онаштыр саар хүлээлгелерин хүн бүрү уламна долдур күүседип турарлар.

Ферманың профилактор саанчызы Монгуш Өшкү-Саар Хандыевна базала кончуг кызымаккай ажылдап, алган социалистиг хүлээлгезин ай санында ажыр күүседип турар.

О. САНДЮ.

ХАНА СОЛУН

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозта партия организациязының хана парлалгалары партия организациязының дайынчы дузалакчылары болур боттарының хүлээлгелерин багай эвес күүседип турар. Оон чижээн колхозта партия организациязының органы «Шалыпчы» хана солуннуң ажылындан көргүзүп болур.

«Шалыпчы» ай санында доктаамал үнүп турар. Оон редколлегиязының кежигүннери эштер В. Донгак, Д. Эдер-оол, Э. Шагдыр олар хана солуннуң ажылын үргүлчү планныг чорудуп, бижикчи активтер-биле эки харылзажып турар. Моон ужурунда хана солуннуң номер бүрүзүнге 10—12 материалдар кирип турар болгаш оон кааталга-шимелдези база багай эвес болур. Ынчангаш чаа номер бүрүзү-ле номчукчуларның кичээнгейин хаара туда бээр.

Хана солуннуң материалдарының темалары янзы-бүрү, колхоз бүдүүрүлгезиниң кол чугула ажылдары солуннуң төп черин эзелеп турар. Чижээ, сөөлзүредир үнгүлээн номерлерге колхозта мал ажылының байдалын, тудуг материалдарының белеткелдерин, часкы тарылгага белеткелдерниң чоруп турарын үргүлчү чырыдып келген болгаш ол материалдар элээн дээштиг болган дээрзин демделээри чугула.

«Шалыпчы» — четпестерниң эптеш чок дайзыны. Колхозтун ажылагыйында, кижилерниң ажыл-херээнде болгаш аажы-чаңында четпестер оон көскү караандан, килеңнээн чидиг сөстеринден чайлавас. Кажан шугумчүлелдиг материалдар редколлегияга хөй келгенде, «Крокодил» Торгалыгда деп шоодуглуг тускай номерни үндүргеш, аңаа четпестерни карикатура чуруктар-биле кады үндүрүп турар. «Шалыпчынын» болгаш «Крокодилдин» ындыг чидиг шугумчүлелинге хаван ажаакчызы Дамбажык, хойжулар Чолдак-оол ирей, кадай, Чамбал-оол, хлеб быжырыкчызы Биче-оол олар болгаш өскелерлаа таварышкан. Үстүнде ады үнген колхозчулар солуннуң шугумчүлелин шын деп хүлээп алгаш, боттары эттинип ап, эки ажылдап турар апарганы өөрүнчүг. Бо талазы-биле партия организациязы, көдээ Совет чугула хемчеглерни ап, хана солуннуң шугумчүлелдиг материалдарын дегкип, четпестерни чайладыр хемчеглерни дораан ап турар.

Хөй санныг совет парлалганың бичии кезекчигежи «Шалыпчы» хана солун болгаш колхозта оон «дуңмалары»—«Крокодил», агитхуудустар колхозчуларның ёзулуг үнү болуп, оларның ажыл-херээнге, амыдырал-чуртталгазынга, коммунистиг кижизидилгезинге моон соңгаар-даа үргүлчү дузалаары чугаажок.

ҮНЕЛИГ Ф[illegible]

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң чагаалары дээрге редакцияның ең үнелиг фонтузу бо[illegible] Эргим номчукчулар! Амыды[illegible] ажыл-иштиң чер-черде бай[illegible] реткен бижикчилерни[illegible] хөй чагаалары-биле хү[illegible]нуң арыннары долду[illegible]рын билир болгай бис.

«Шын» солун редак[illegible] бурунгаар 1003 бижи[illegible] болза ажылчын болгаш [illegible]пондентилерниң саны б[illegible]гы хүннеринге чедир [illegible] Оон иштинден 800 аж[illegible]дакция-биле үргүлчү [illegible] чагааларны бижип тур[illegible]лерниң ең-не хөйү Ба[illegible] Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем [illegible]йоннарында болуп ту[illegible]лээр херек.

Редакцияга кээп тур[illegible]ның саны ай санында у[illegible] турар. Тодаргайлаарга э[illegible] баштайгы 4 айларында [illegible] келген турган болза, бо[illegible]ла үезинде 301 чагаа ө[illegible]

«Журналистер силер бистиң партияның үүгле шынчы дузалакчызы эвес, а ылаптыг чоок кижилери—оон өндүр улуг херээ дээш идепкейлиг дайынчылары-дыр силер.»

Н. С. ХРУЩЕВ.

«Коммунистиг күш-ажыл дээш»

СЭКП ТК-ның шиитпирин ёзугаар эрткен чылын колхоз-совхоз бүдүүрүлге эргелелдеринге солуннар тургускан. Ындыг солуннарның бирээзи —«Коммунистиг күш-ажыл дээш» деп солун 1962 чылдың май 27-ден эгелеп үнген. Солуннуң редакциязы оон мүрнунга салдынган соруулганы —партийжи сөс-биле эки үлегер-чижектерни нептередип, мүрнакчы дуржулганы пропагандалап тургаш, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүүрерин көвүдедиринге, кижилерни коммунистиг ёзуга кижизидеринге эргелелдин партия организацияларынга, ажыл-агыйларынга дузалаар соруулгазын шын билген. Колхозчуларның болгаш совхоз ажылчыннарының күш-ажылчы чедиишкиннерин чырыдар, оларны СЭКП-ниң XXII съездизиниң база ТК-ның пленумнарының шиитпирлерин күүседиринче мобилизастаар дээш, редакция коллективи солуннуң бирги номеринден эгелээш-ле кызыл келген.

Солуннуң шиитпирлеп турар кол айтыыглары болза, калбак активке даянып тургаш, мүрнакчыларның санын көвүдедири, оларның дуржулгалын нептередири, эртемнин болгаш техниканың чедиишкиннерин пропагандалаары болуп турар. Бо талазыбиле элээн хөй чугула болгаш солун материалдар парлаттынган. Таңды районнуң «Элегес» совхозунуң кол зоотехниги эш Г. Зверева «Ажылагыйны бодамчалыг, саналгалыг чорудар» деп үүлүнге ол совхозтуң фермазында бот-орулга-чарылганы шингээдип ап турарының дуржулгазын амыдыралдан чижектерге көрүгүүп турган, тодаргай болгаш билдиг-ниг кылдыр тайылбырлаан. Ол ышкаш, Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозтуң хаван ажаакчызы Горбышеваның бодунуң ажылынын дуржулгазын бижээнин, «Элегес» совхозтуң агроному Сигаевтин талрылга шөлүнүң структуралын өскертир дугайында, черниң гектар бүрүзүн ең эки ажыглаар дугайында үүлүн номчукчулар улуг сонуургалбиле номчааннар.

Көдээ ажыл-агыйның эзлчеглиг чугула кампанияларының үезинде «Коммунистиг күш-ажыл дээш» солун чугула ажылдарны кылып, тускай номерларны, арыннарны үндүрүп турар. Эрткен чылдың хой кыргылдазының үезинде амгы Тес-Хем эргелелинин «Мөрен» колхозунуң дуржулгазын көргүскен улуг үүлүү бүдүүрүлге эргелелинин кол зоотехни[illegible] эки бижээн. Күскү [illegible]ның үезин[illegible]узарын[illegible] ре[illegible] турар [illegible] гу[illegible]

ти чемгерер аргаларның дугайында шынгыы чугаалажыышкынны солун арнынга чоруткан. Хой ажылының хөгжүлдезинге чугула үүл болур — силос-биле чемгерилгеже дидим шилчиирин хойжуларга сүмелевишаан, сураглыг хойжулар Ооржак Чываажыкович Лопсаңчап биле Иван Петрович Сафоновтуң аразынга чагаалажылганы организастаан. «Сельхозтехника» каттыжыышкынының Сарыг-Сеп салбырының инженери эш Бычков «Карусель» деп саалда тургузуун Тывага ажыглаарының дугайын бижээн.

Мүрнакчы дуржулганы пропагандалаарын болгаш ону нептередирин дургедедир төлөөде, солун бодунуң арнында «Мүрнакчы дуржулга школазын» организастаан. Ол школага өөредилгени бүдүүрүлгелеринин мүрнакчылары, удуртукчулары, тускай эртемниглер чорудуп турар. Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң даргазы эш Гудковтун, Бии-Хемде «Кызыл тараачын», «Хадын» колхозтарында хаван ажаакчылары Фисунова, Горев оларның, Каа-Хемде «Тиилелге» колхозтуң бызаа ажаакчылары Вяткина, Иродов, бригадир Санаров оларның солун арнынга кылган кичээлдери ең солун болган. Машина-трактор парктарының техниктиг ажаалга звеноларының дугайында инженерлер Бакулин, Баходин олар эки үүлдерни бала бижээн.

Солун мүрнакчы дуржулганы пропагандалаары-биле кады, ону шингээдип алыры даэш демиселди организастап турар. Ол соруулга-биле тускай рейдилерни организастагылаан, редакцияның чанында мүрнакчы дуржулганың штаттан дашкаар килдизин тургускан. Ол килдистиң киржилгези-биле солунда мүрнакчылар ужуражылгалыының клуубун ажыткан болгаш дуржулга нептередир талазы-биле элээн каш ужуражылгаларны эрттирген.

Социалистиг чарышты чырыдарынче улуг кичээнгей салдынып, организастыг ажылдар чоруттунуп турар. Таңды районнуң сураглыг кукурузачылары П. Пикало, В. Цыпушев биле Н. Федосеенконун ажык чагаазын солун парлаан. Хоочун хойжу Салчак Бөрзек бо темага үүлдер бижээн.

Ажыл-херектерде четпестерни солун чидии-биле шугумчүлеп, оон түннелдиг болурун чедип алыр даэш демисежип турар. «Бис чүге хожудап турар бис», «Хем дег сүт дамырак дег апарган» деп материалдарга «Хадын» колхозта күш-ажыл организациязының куду деннелдиин, сүт саалдазының кудулааның шугумчүлээн. Дыка хөй шугумчүлелдиг ма[illegible]лдар чогуур өйүнде хемчег ал[illegible] турар, ынчалза-даа чамдык [illegible] материалдарны тооп [illegible]лык удуртукчулар[illegible] оларның харыы[illegible]р.

[illegible] Хүнүн дем[illegible]чувус ре[illegible] турар [illegible] гу[illegible]

ХЕВИЛЕЛ

Бичиимде көдээге чорааш, парлап каан номдептерни көргенимде хевилел черинде дыка-ла хөй калбак самбыралар бар боор, тей дег чыып каан турар боор деп бодаар ийик мен. Чүге дизе дептерниң бир арнын-на бир калбак самбыра, ында үжүктерни, сөстерни сиилип каан, аңаа будукту чаггаш-ла саазынга бастырып тургаш, хөй хуу кылдыр хоолгалап парлаар чоор кылдыр бодап чордум.

Херек кырында хевилел чери ындыг эвес болган. 1930 чылда Кызылга чаа тыва бижик өөрениринің ийи ай хуусаалыг курузунга кирип бижикке өөрендим.

Оон мен шуут-ла хевилел черинге ажылдап кирдим. Номну канчаар хевилеп парлаарының дугайында бодап чорааныымның шын эвезин аңза караам-биле көрүп билген мен.

Номнуң-даа, солуннуң-даа сөстерин, одуругларын тус-тус үжүктерден эптеп кожар. Ону үжүк өрүүрү дээр. Ол дээрге нарын болгаш берге ажыл. Бир солуннуң үжүктерин бир кижиниң хол-биле чыып эптээринге—өрүүрүнге 80 шак азы 11 ажыг ажыл хүнү негеттинер.

Үжүктерни өрүп, солуннуң арыннарын чыскаап алган соонда, ону парлаар машинаны Кызыл типографиязынга хол-биле долгаар турган. Бир кижи машинага саазынны салып бээрге, ийи-үш кижи эзлчежип .тургаш күш-биле долгаар. Ол машинага амга «Шын» солунну 10000 кезек кылдыр парлап үндүрерде, 15 шак хире үе иштинде хол-биле ийи-үш кижи долгаар турган.

Ындыг үеде-үжен чылдарның эгезинде Кызылдың хевилелинге—типографиязынга «Шын» болгаш «Бурунгаар» (амгы «Тувинская правда») деп бичии хемчээлдиг, эвээш тиражтыг ийи солуннарны болгаш чылда үш-дөрт номчугаштарны парлап турган. Ол үеде типографияга 20 ажыг, 30 четпес кижи ажылдап турган чүве. Оларның арызында мергежилдиг кижилер эвээш турганы билдингир.

Ону бодааш, бөгүн, совет парлалганын хүнүнде, бистиң республикада парлалга херээнин хөгжүп сайзыраанын кижи магадап ханмас. Солуннуң болгаш номнуң үжүктерин чаңгыстап чыып, өрүүр ажыл дөртен чылдарның ийиги чартыында —Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргениниң соонда линотип деп боду өрүүр машинабиле солуттунган. Хол-биле өрүүр бир кижиниң 7 шакта, азы бүдүн ажыл хүнүнде кылыр ажылын линотип-биле ам 1 шакта-ла кылып каптар апарган. Хол-биле үжүк өрүп чораан кижиге бо дээрге магалыг чүве-дир.

Солун парлаар машина дээрге оон-даа магалыг. Эрткен 1962 чылга чедир-ле «Шын» солуниуң он муң ажыг тиражын он шак хире үениң иштинде парлааш, арай боорда доозар турду. Солунну парлаарынга дужаары кежээкинин 9—10 шактан озалдаар болза, даарта хүннүң солуну бодунуң үнген хүнүнде районнарже тарап шыдавас турган.

1962 чылда солун парлаар ратация дээр болбаазырацгай машина бистиң типографиявыста ажылдап эгелей берген. Ол машина ам 12.500 ажыг тиражтыг «Шын» солунну 30—40 минутада парлап каптар. Оон ачызында болгаш транспорттуң сайзырааны-биле республ[illegible]ры үнген-не хүнүнде районнарга о[illegible] бээр апарган.

Тываның парлалга бүдүүрүлгезин[illegible]жээнин мындыг чижектер тодаргай [illegible]рар. Республиканың типографиязы [illegible]тышкаш 7—8 миллион тиражтыг [illegible]ны, чылда 255 муң тиражтыг 70—[illegible] номнарны парлап үндүрүп турар. [illegible]публиканың бүгү номчукчу бүрүз[illegible] кезек солунну, тыва номчукчу бүр[illegible] номну бистиң типографиявыс чылда[illegible] Оон аңгыла чурттун өске-даа черл[illegible] турар дыка хөй номнарны, солунн[illegible]чуп турар. Ол дээрге кайгамчыктыг[illegible]дир. Чоннуң культурлуг өзүлдези [illegible]рүлгезиниң продукциязын ам-даа [illegible] оон шынарын экижидерин негеп т[illegible]

Ажылчы чоннарның ол өзүп тур[illegible] негелдезин хандырар дээш респуб[illegible]фиязының хөй кижилиг коллектив[illegible]гу ажылдап турар. Бо коллектив а[illegible] күш-ажылдың коллективи деп алд[illegible] демисежип, республикада мүрнакч[illegible]лерниң бирээзинге санадып турары[illegible]чуг. Тываның полиграффылары со[illegible]ның хүнүнге күш-ажылчы чаа-чаа[illegible]нер-биле ужурашканнар.

Бистиң парлалга бүдүүрүлгевис[illegible] Коммунистиг партияның болгаш С[illegible] улуг сагыш салыышкынының ачы[illegible] Тываның кайгамчыктыг чечектелиг[illegible]йыннанчак илерээшкини болур.

Б. Х[illegible]

Чурттарга болгаш диптерге Май бирниң байырлалы

ГАНА

АККРА. Гананың найысылалынга болгаш чурттун өске-даа хоорайларынга митингилер, чыскаалдар болгулаан. Радио дамчыштыр чүве чугаалаан президент Кваме Нкрума байырлал-биле холбаштыр ажылчы чоннарга байырын чедиргеш, бо хүн Гананың улузу бодунуң чуртун чаарты тургузарынга шиитпирлиин уламна быжыглаар ужурлуг деп, онзалап демдеглээн. «Гананы бо үеги индустриалдыг күрүне кылдыр хуулдурар ужурлуг бистин экономиктиг хөгжүлдевистиң чеди чыл планын боттандырарынче каш айлар болгаш-ла өгелеп кирер бис» деп, президент медеглээн.

ИНДИЯ

ДЕЛИ. Май 1-де эртен дан бажында Делиниң ажылчыннар чурттап турар районнарын байырлалдыг шинчиге киирип, пролетаржы эп-сеткил каттыштырылгазының демдээ—кызыл туктарны киискидип үндүргүлеп-кен турган. Дүшү үезинде ажылчы чоннарның чыскаалы өгелээн. Чыскаалчыларның колонналары найысылалдың кол-кол кудумчулары-биле эртип турган. Ооң сөөлүнде Ганди аттыг шөлге улуг митинг болган. Индияга Май 1-ниң байырлалы тайбынның политиказын камгалаары болгаш агрессчи шериг блоктарынга киришпези дээш индий ажылчы чоннарның калбарткан шимчээшкининиң, социалдыг депшилге болгаш улус чоннун аас-кежии дээш демиселдиң демдээ-биле болуп эрткен.

АЛЖИР

АЛЖИР. Алжир улус Май 1-ни бир-ле дугаарда хостуг болгаш өөрүшкүлүг байырлап эрттирген. 18 чыл бурунгаар—1945 чылда чыскаалган алжир ажылчы чоннарны боолап турган чер болур кудумчуларбиле үлетпүр бүдүрүлгелериниң, кадзэ ажыл-агыйның ажылчыннары колонна-колонназы-биле чыскаалып эртип тургулаан. Чыскаалчыларның лозуннарында: «Ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыштырылгазы делгерезин!», «Алжирге социализмни тургузары дээш, бурунгаар!», «Чаа хевирлиг колониализмге өлүм!» деп сөстерни бижигилээн турган.

Ооң сөөлүнде хөй мун кижи киришкен митингге Алжирниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ахмед Бен Белла чүве чугаалаан.

БИРМА

РАНГУН. Хамаарышпас Бирманың төөгүзүнде Май 1-ни ниити национал-дың хемчээли-биле бо чылын бир-ле дугаар байырлап эрттирген. Рангунга болган Май 1-ниң митингизинге 200 мун ажыг кижи киришкен. Ол митингинин киржикчилеринге революстуг чөвүлелдиң даргазы генерал Не Вин чүве чугаалаан. Бирмага Май 1-ниң байырлалы национал-хамаарышпас чорукту болгаш тайбынны быжыглаарынын оруу-биле чоруп олурар чурттуң улус чонунуң өзүп турар күжүн болгаш чаңгыс эптиг көргүскен. фило- ...ин шүүгүм- ...көргеш, бой- ...ң база кижиниң ...дезиниң бүгү ниит-

ЯПОНИЯ

ТОКИО. Ын илередип көргүзүп ындыг батыг болгаш бүдүн мирокижи ...ии тургусканнар. Марксизм-мооолософияның дугайын чугаа- ...тургаш, ол философия каннын ...гыс кескиндизинден куттунган, ...ынчангаш боттуг, шынныг түүлдеп чайлавайн, оон чаңгыс-даа чугула кезекти ап каап болбас деп В. И. Ленин чугаалаан.

Бараанның үнези кижиниң күш-ажылы-биле тургустунар деп чүве-...сылалдың парыгы «Мейдзиге» бодунуң ажылчын байырлалын демдеглээр дээш 650 мун кижи чыглып келген. Аажок улуг митингиниң киржикчилериниң мурнунга Японияның профэвилелдериниң кол чөвүлелиниң даргазы Каору Ота, ЯКП ТК-ның даргазы Сандо Носака, социалистиг партияның даргазы Каваками болгаш өскелер-даа чүве чугаалааннар. Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаар болгаш чазактың реаксылыг политиказынга удур, тайбын дээш, боттарының амыдыралчы эргелерин камгалаары дээш демиселди улам-на калбартырынче угланган кыйгырыглар олар-ның чугааларынга чаңгыланып тургулаан. Митингиниң сөөлүнде хоорайның кудумчуларынга массалыг чыскаал болган.

Чуртка ниитизи-биле 6,5 миллион ажылчы чоннар Май 1-ниң чыскаалдарынга киришкен.

АКШ

НЬЮ-ЙОРК. Анаа Май 1-ниң митингизи болган. Май 1-ниң хүнү боттарының эргелери дээш, Чикагонуң ажылчыннарының демиселинге маңаа төрүттүнген чоруккa бистер онза чоргаарланып турар бис деп, митингге чүве чугаалааш, АКШ-тың Коммунистиг партиязының удуртукчузу Гэс Холл демдеглээн. Гэс Холл социалистиг чурттарның ажылчы чоннарынга, империалистиг тергииделге удур демисежип турар улустарга, маадырлыг куба улуска акы-дуңманың байырын чедирген. Май 1-ниң хүнүнде бүгү делегейниң ажылчын аңгызының көргүзүп турар улуг чаңгыс эви дайын кыпсыкчыларының сүлчээзин узуткаарынга бүзүрелди берип турар—деп, Холл чугаалаан.

Юнион-Скверге болган митингге 5 мун чыгам кижи киришкен. Оон киржикчилери Кубага хамаарыштыр АКШ-тың чазааның чорудуп турар өжөөнзирек политиказын соксадырын негээн резолюцияны база АКШ-та ажылчыннарга удур хоойлуну шиитпирлиг бурыу шапкан резолюцияны хүлээп алгылаан.

ЧИЛИ

САНТ-ЯГО. Май 1-ге алдар болдурган улуг байырлалды чили ажылчы чоннарның чаңгыс аай профэвидел төвү организастаан. Чыскаалчыларның колонналары Сант-Ягонуң төп кудумчулары-биле хоорайның төвүнче шөйлүп кээп тургулаан. Найысылалдың төп шөлүнге митинг болган.

ФИНЛЯНДИЯ

ХЕЛЬСИНКИ. Фин найысылалдың ажылчы чоннары Май 1-ни Кайсаниеми паркка болган хөй мун кижи киришкен митинг-биле демдеглээн. Чаъс үргүлчүлеп турган болза-даа фин найысылалдың мун-мун ажылчын, албан-хаакчылары Май 1-ниң чыскаалынга киришкеннер. Чыскаал тайбыңны болгаш кижилерге эң эки келир үени хандырары, ажылчын шимчээшкининин чаңгыс эвин быжыглаары деп лозуннарның адаа-биле болуп эрткен.

ГРЕЦИЯ

АФИНЫ. Грециянын ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары Май 1-ни 24 шакта үргүлчүлээн бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны-биле болгаш массалыг митингилер-биле демдеглеп эрттирген. Афинының ажылчы чоннары 20 мун чыгам кижи киришкен митингиге тайбың, демократия, хлеб, хосталга — деп мыңдыг негелдерни салып турганнар. Ол митинг ону чорударының чөпшээрелин эргечагыргалардан демисел-биле чедип алган грек ажылчыннарның улуг тиилелгези болган.

* * *

Май бирниң өске-даа медээлерин телеграф эккеп турган. **Мурнуу-Африка республиканың** сөөк ылгаар чазаа чуртка ажылчыннарның чыскаалдарын хоругдаан. Хоругдалды африканнарга-даа, ак кештиг ажылчыннарга-даа хамаарыштырган турган. Эрге-чагыргада үүгле чепсектин күжү-биле ызыртынып турар кижилер ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазына кыжаныр турганнар. Португал колонияларга хамаарышпас чорукту тыпсырын, Анголада дайынны соксадырын база ажыл төлевирин улгаттырарын негээн негелделери-биле хоорайның төвүнге чыскаалып чораан элээн каш үүс португал патриотчуларга удур **Лиссабонга** моңнар туткан салазаржы полиция халдап турган.

* * *

Майның хүннерин **Австрияның, Марокконуң, Цейлоннуң, Швейцарияның, Данияның, Кипр республиканың** болгаш дыка хөй өске-даа чурттарның ажылчы чоннары база боттарының амыдыралчы эргелерин камгалаан митингилери-биле болгаш чыскаалдары-биле демдеглеп эрттиргилээн.

(СЭТА).

Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле

СОФИЯ. (СЭТА). Карл Маркс бодунуң үезиниң бүгү социал айтырыгларынга харыыны берген болгаш идеологияга аажок улуг революцияны боттандырган, эрт... ...ниин чажыдын илередип б... ...ническ... ...ыңгаш күш-ажылбаш бурун... ...дип-додуккан арыннардан ...релгетеннің бүгү чараш-чаагай чоруу бисче көрүп турар»—деп, эртемниг коммунизмниң үндезилекчизи сорук киришкин-биле бижээн. Келир үе анаа онаажыр, ниитилелдин ол аңгызы чараш-чаагай, эрес-маадырлыг, а ындыг аңгы болза пролетариат болуру билдингир болгай.

Чижек кылдыр К. Марксты «Франциядa хамааты дайын» деп ажылын ап болур. Парижтиң коммунарларының маадырлыг чоруктарын ол кайы хире сорук киришкин-биле биживээн дээр, пролетариаттың аңгы демиселинин эстетиказын ол кайы хире күш-биле көргүспээн дээр! Эртемниг коммунизмниң үндезилекчизи ажылчын аңгының дугайын чугаалай бергенде, ол бистиң мурнувуска үүгле теоретик болгаш революсчу болуп алистиг Улуг революциязы тиилээн.

СЭКП-ниң XX болгаш XXII съездилеринге амгы үеде делегейниң ажылчын шимчээшкининиң кол-кол айтырыгларын марксизм-ленинизмниң ...бише чогаадыкчы ажылдап кылдыр үргүлчүлеп бирерин ...ргүлчүлүнге ...ол болгаш ...принципиалрын херекте албайн, марксизм-ленинизмниң принциптерни доктаап турупкан, ...шимчевес математиктиг формулалар дег кылдыр хуулдурары хоралыг.

Марксты улуг өөрединге шынчы болуру дээрге ону дириг, диалектика өзүзу-биле көөрүнде болур. Марксизмни ынчаар көөр чорук бистиң партиявыстың XX, XXI болгаш XXII съездилериниң шиитпирлеринде, СЭКП-ниң бүгү ажыл-чорудулгазында, ооң чаа Программазында, Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилериниң Москва чөвүлел хуралдарының Декларациязында болгаш Медеглелинде, тайбын, демократия болгаш социализм дээш оларның демиселинде сиинниккен.

**Коммунистиг болгаш ажылчын партиялар амгы үениң бүгү эң чугула айтырыгларын чогаадыкчы марксизм-ленинизмниң өзүзу-биле шиитпирлеп турар. Делегейниң кырында ...ыгыр ...ыгыр ...ыгыр